

De la aspirații la ocupații: Rolul informației în deciziile privind educația și piața muncii în Moldova

Aprilie 2016

Cuprins

Mulțumiri	3
Lista de acronime	4
Sumar executiv	5
I. Introducere: Corelarea competențelor dificilă din cauza lacunelor în informațiile privind orientarea profesională și piața forței de muncă	8
Provocările cu care se confruntă Moldova la capitolul piața forței de muncă și competențe	8
Actualele acțiuni de orientare profesională	12
Rolul acestui raport	14
2. Metodologie: Evaluarea rolului informației în luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesională în Moldova	15
Modul în care sunt luate deciziile în materie de orientare școlară și profesională	15
Sondajul deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova	18
3. Constatări: Sursele de informații și constrângerile asupra deciziilor în materie de orientare școlară 20	
Parcursurile educaționale preferate	21
Principalii factori care stau la baza deciziilor în materie de orientare școlară	23
Rolul constrângerilor informaționale	29
Sursele de informații și utilitatea acestora	33
<i>Evaluarea activităților de orientare profesională</i>	36
4. Implicații la nivelul politicilor: învățarea din experiența altor țări	40
Constatările studiului în ceea ce privește instituțiile din Moldova	40
Ce poate învăța Moldova de la alte țări?	52
Referințe	53
Anexa A: Sistemul de învățământ în Moldova	56
Anexa A: Metodologia de eșantionare	59
Anexa C: Randamentul educației	63

Mulțumiri

Acest raport a fost elaborat de o echipă condusă de Victoria Levin și Abla Safir și formată din Silvia Guallar Artal, Sara Johansson și Ana Maria Munoz Boudet, cu contribuții de la Carmen de Paz. Echipa Analiza dezvoltării (Development Analytics), condusă de Meltem Aran și formată din Zeynep Baser și Merve Uzunalioglu, a asigurat analiza de fond a discuțiilor focus-grupurilor.

Sondajul deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova (Moldova Job and Schooling Decisions Survey) (SDSPM), pe care se bazează principalele constatări ale acestui raport, a fost elaborat și realizat de echipa Băncii Mondiale, formată din Abla Safir (responsabilă de echipă), Ana Maria Munoz Boudet, Silvia Guallar Artal și Anna Olefir. Instrumentele de anchetă au beneficiat de numeroase și detaliate comentarii de la reprezentanții Ministerului Educației, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, precum și Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă. Suplimentar, instrumentele de anchetă au beneficiat de comentarii și din partea Agenției de Dezvoltare Austriacă și de la grupurile de reflecție (think-tanks) din Moldova: Institutul de Politici Publice, ProDidactica și EXPERT-GRUP. Finalizarea instrumentelor de anchetă și colectarea datelor a fost realizată de Magenta Consulting (Dumitru Slonovschi și Irina Batiri).

Echipa a beneficiat de oportunitatea de a discuta rezultatele preliminare ale raportului cu colegii de la Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă din Moldova, precum și cu cei de la Agenția de Dezvoltare Austriacă din Moldova. De asemenea, echipa este recunoscătoare pentru comentariile și recomandările utile primite de la evaluatorii inter pares Reena Badiani-Magnusson, Christian Bodewig și Lars Sondergaard.

Echipa își exprimă cu recunoștință aprecierea față de sprijinul continuu acordat de Tamara Ursu și Anna Goodman. Raportul a fost redactat de Anne Grant.

Lucrul s-a desfășurat sub îndrumarea lui Qimiao Fan, Directorul de Țară al Băncii Mondiale pentru Belarus, Moldova și Ucraina, Alexander Kremer, Managerul de Țară al Băncii Mondiale pentru Moldova, și Andrew Mason, Managerul practicii în protecția socială și a muncii în Europa și Asia Centrală.

Lista de acronime

ANOFM	Agenția Națională pentru Ocupare a Forței de Muncă
BEEPS	Studiile Mediul de afaceri și performanța întreprinderilor, Banca Mondială (Business Environment and Enterprise Performance Surveys)
EAC	Europa și Asia Centrală
FEO	Oficiul federal de angajare în câmpul muncii, Germania
VNB	Venit Național Brut
OIM	Organizația Internațională a Muncii
SFM	Sondajul privind forța de muncă
OPM	Observatorul pieței muncii
SDSPM	Sondajul deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova
BNS	Biroul Național de Statistică
CNPM	Confederația Națională a Patronatelor din Moldova
NEET	În afara unei forme de educație, formare sau ocupare
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
PISA	Program pentru Evaluarea Internațională a Elevilor
IDM	Indicatori de dezvoltare mondială

Sumar executiv

Provocare: Rezultatele nesatisfăcătoare de pe piața forței de muncă din Moldova sunt parțial explicate prin necorelarea competențelor legate de lipsa unei orientări profesionale sistematice și a lacunelor în informațiile privind piața forței de muncă de care elevii/studentii au nevoie pentru luarea deciziilor în ceea ce privește educația și viața profesională. Cu o populație care îmbătrânește și scade într-un ritm rapid, precum și cu rate înalte ale emigrării legate de muncă, Moldova trebuie să asigure faptul că resursele de forță de muncă de care dispune sunt utilizate cât mai productiv posibil. Însă, o mare parte a populației adulte din Moldova nu se află în câmpul muncii, tranziția tinerilor de la studii la muncă este lentă, iar productivitatea locurilor de muncă existente este slabă. Aceste probleme par să fie parțial datorate necorelării competențelor: în 2013, circa 40 procente din întreprinderile din Moldova au menționat competențele ca fiind o constrângere majoră sau gravă pentru dezvoltare, aceasta fiind una din cele mai mari rate dintre țările ECA. Actualele practici de orientare profesională nu le oferă elevilor și studenților din Moldova informații adecvate și sistematice pentru luarea deciziilor în ceea ce privește educația și viața profesională. Ajutând tinerii să facă alegeri mai informate în ceea ce privește educația și viața profesională s-ar putea contribui substanțial la îmbunătățirea alinierii educației cu piețele forței de muncă – o prioritate a Strategiei *Moldova 2020*.

Metodologie: Sursele de informații și constrângerile informaționale din Moldova au fost evaluate prin intermediul unui sondaj cu aplicarea metodelor mixte al elevilor și studenților din întreg ciclul de învățământ, precum și a tinerilor care lucrează și care nu lucrează. Raportul se axează pe lacunele în informații privind costurile și beneficiile diferitor parcursuri educaționale, inclusiv caracteristicile potențialului locului de muncă. Un astfel de deficit de informații poate împiedica luarea deciziilor și realizarea investițiilor optime. Prezentul raport mai analizează și sursele de informații, în special părinții și profesorii, la care apelează elevii și studenții care iau astfel de decizii. Analiza din acest raport se bazează pe datele inițiale colectate prin intermediul metodelor mixte (cantitative și calitative) în cadrul Sondajului deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova (SDSPM) pe parcursul anului de studii 2014-2015. Grupul-țintă prioritar al SDSPM constă din elevii claselor a 9-a și a 12-ea care se află la etapa când urmează să ia decizii importante în ceea ce privește educația și viața lor profesională. De asemenea, în interviurile individuale și discuțiile în cadrul focus-grupului au mai fost implicați și elevii școlilor profesionale, studenții din colegii și universități, precum și tinerii în afara sistemului educațional, părinții și profesorii.

Constatări: Elevii și studenții consideră că informațiile despre piața forței de muncă din Moldova sunt extrem de importante pentru luarea deciziilor în ceea ce privește educația, iar actualele eforturi de a-i asigura cu aceste informații ar putea fi extinse și consolidate. Orientarea relativ precoce, începând cu absolvirea clasei a 9-a, sporește importanța furnizării informațiilor relevante și corespunzătoare vârstei privind educația și piața forței de muncă. Participanții la sondaj au raportat că oportunitățile pieței forței de muncă la care se așteaptă sunt esențiale pentru deciziile lor în materie de orientare școlară. Totuși, sondajul a mai dezvăluit și lacune autodeclarate și obiective în informațiile de care elevii și studenții dispun cu privire la piața forței de muncă, sugerând posibilități de consolidare a serviciilor de informare, care ar trebui să se adreseze nu doar la elevi și studenți, ci și la rețelele lor sociale. În special, părinții sunt principala sursă de informații și deseori sunt factorii co-decizionali în cazul elevilor și studenților participanți la sondaj, însă ei deseori se simt nepregătiți pentru a le da sfaturi copiilor lor. Deși mulți elevi și studenți se bazează pe Internet pentru orientare, se pare că informațiile exacte și relevante nu ajung la toți elevii și studenții. Deosebit de important este faptul că elevii și studenții cu părinți mai puțin instruiți demonstrează cel mai mare deficit de informații, ceea ce poate accentua inegalitatea de șanse. Actualele eforturi în materie de orientare profesională din RM nu sunt bine coordonate sau puse în aplicare: majoritatea respondenților au spus că nu au participat la activități de orientare profesională, în timp ce

numărul celor care cunosc despre instrumentele existente este mic. Elevii și studenții intervievați consideră că activitățile prin care ei sunt expuși la piața forței de muncă, cum ar fi stagiile de practică, sunt instrumente foarte utile de orientare profesională.

Implicații la nivelul politicilor: Un sistem integrat de orientare profesională poate furniza informații accesibile și oportune copiilor și tinerilor din Moldova. Rezultatele SDSPM sugerează faptul că un sistem complex de orientare profesională poate contribui la soluționarea deficitului de informații constat. La elaborarea unui astfel de sistem, factorii de decizie politică pot adapta la contextul RM experiențele de politici internaționale. Opțiunile de politici pornesc de la cele care sunt ușor de implementat într-un termen scurt și ajung la politici care necesită mai multe etape de pregătire și pot fi realizate doar pe termen lung:

- **Termen scurt: Informațiile disponibile cu privire la educație și piața forței de muncă să sunt făcute mai accesibile, mai ușor de folosit și mai relevante, iar instrumentele de orientare profesională existente sunt redefinite.**
 - Internetul și tehnologiile mobile au un potențial enorm pentru furnizarea oportună a informațiilor care să sprijine luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesională. Observatoarele pieței muncii, instituirea cărora este la moment examinată de Moldova, pot simplifica și disemina informația privind tendințele și proiecțiile pieței forței de muncă, făcându-o mai accesibilă și importantă pentru elevi și studenți și consilierii acestora. Observatoarele pieței muncii regionale din Polonia ar putea servi drept exemplu în acest sens.
 - Actualele activități școlare de orientare în carieră ar putea fi mai eficiente prin includerea mai multor informații despre tendințele pieței forței de muncă din Moldova; revizuirea curriculumului de Educație Civică desfășurată în prezent tocmai oferă această posibilitate.
 - Interacțiunea dintre elevi/studenți și potențialii angajatori nu doar dezvoltă competențele la locul de muncă, extinde rețelele, dar mai poate contribui și la facilitarea procesului de căutare a unui loc de muncă pe viitor; de asemenea, mai poate fi și o sursă esențială de informații.
 - Târgurile locurilor de muncă sunt cele mai utile pentru elevii și studenții care se apropie de momentul tranziției de la studii la muncă, însă ele mai pot fi utile și ca surse de informații generale pentru elevii și studenții care se află la etapa când trebuie să ia o decizie asupra traseului educațional sau domeniului de studii. Austria oferă un exemplu interesant de astfel de inițiative.
 - Valoarea stagiilor poate fi ridicată prin asigurarea unui mai bun control al calității și a stimulentei mai eficiente, atât pentru elevi/studenți, cât și pentru întreprinderi. La unele universități din SUA, stagiile durează 2-3 semestre, ceea ce-i ajută pe studenți să treacă fără întrerupere de la studii la muncă.
- **Termen mediu: Identificarea nevoilor copiilor și tinerilor și asigurarea lor și familiilor acestora cu informații relevante.**
 - Având în vedere rolul central al alegerilor în materie de opțiuni educaționale în clasa a 9-a, asigurarea din timp a orientării educaționale și profesionale relevante și a expunerii la mediul de muncă este importantă. Sistemele din Germania, Austria și Elveția, unde activitățile de orientare profesională încep de la vârsta de 10 ani, reprezintă referințe utile pentru Moldova.
 - Identificarea timpurie a nevoilor copiilor și asigurarea sprijinului specific sunt indispensabile pentru reducerea inegalității orientării tinerilor pe o anumită cale profesională. În Regatul Unit, mai multe inițiative combină serviciile de mentorat și consiliere menite să-i ajute pe tinerii din mediile vulnerabile să depășească barierele din calea accesului la educație și formare.
 - Strategiile creative pot contribui la asigurarea accesului la servicii de orientare profesională în situațiile în care resursele umane și financiare sunt limitate. În Germania, personalul didactic din cadrul școlii este sprijinit de consilierii externi. Pentru a asigura diseminarea informației în regiunile îndepărtate, deservirea cărora este dificilă, Germania, Africa de Sud și alte țări recurg la centrele mobile.
 - Informarea părinților îi poate ajuta să le ofere sfaturi mai eficiente copiilor lor în materie de orientare școlară și profesională și poate contribui la reducerea inegalității în accesul la informații. În Austria,

părinții sunt parte integrantă a sistemului de orientare profesională. În Regatul Unit, autoritățile școlare sunt mandatate să le furnizeze părinților informații cu privire la serviciile disponibile și beneficiile accesării lor.

- **Termen lung: Dezvoltarea parteneriatelor cu angajatorii și crearea instrumentelor inovative de orientare profesională.**
 - Parteneriatele trebuie să accentueze rolul angajatorilor. În Germania, angajatorii joacă un rol semnificativ în educație și formare. În Regatul Unit, inițiativele nonprofit conectează comunitatea de afaceri cu școlile.
 - Sistemele existente de informare privind piața forței de muncă pot fi ameliorate cu ajutorul instrumentelor de auto-evaluare și orientare profesională, precum și a legăturilor directe dintre elevi/studenți și angajatori. Bulgaria, Mexic și Statele Unite oferă exemple de sisteme online.

Concluzii: Prin înlăturarea constrângerilor informaționale, Guvernul RM poate, la un cost relativ mic, să îmbunătățească eficiența, precum și echitatea educației și a pieței forței de muncă. Un sistem eficient de orientare profesională ar însemna un sistem susținut de rețele puternice, bazat pe colaborarea și coordonarea mai multor părți interesante și cu accent pe expunere la mediul de lucru ca parte integrantă a sistemelor de educație și formare.

I. Introducere: Corelarea competențelor dificilă din cauza lacunelor în informațiile privind orientarea profesională și piața forței de muncă

Provocările cu care se confruntă Moldova la capitolul piața forței de muncă și competențe

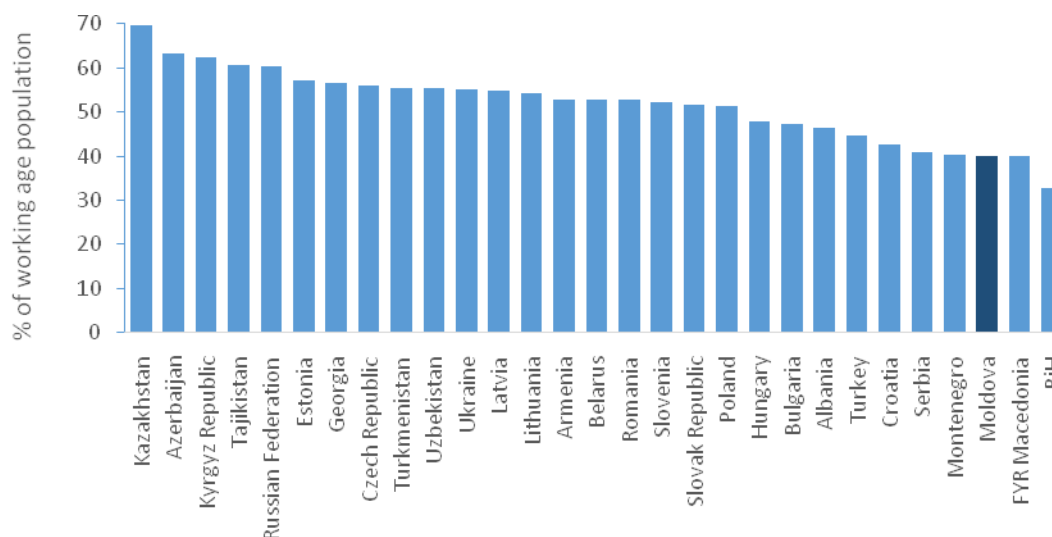
Creșterea cantitativă și calitativă a locurilor de muncă va fi esențială pentru reducerea sărăciei și prosperitatea comună în Moldova. Cu un VNB pe cap de locuitor de 2 560 dolari SUA înregistrat în 2014 și cu circa 13 procente din locuitori care mai trăiesc încă sub nivelul național al sărăciei, Republica Moldova este cea mai săracă țară din Europa. Deficitul de locuri de muncă bune este demonstrat prin rata scăzută a ocupării forței de muncă: potrivit Biroului Național de Statistică (BNS), circa 40 procente din adulții din Moldova lucrează, comparativ cu rata de 50-60 procente înregistrată în majoritatea celorlalte țări din Europa și Asia Centrală (EAC) (Arias et al. 2014). Productivitatea scăzută a locurilor de muncă disponibile (Figura 1. 1: Rata de ocupare, adulți 15+, Moldova și comparatorii, 2014

și Sursa: Elder *et al.* 2015, Eurostat 2015.) este rezultatul atât al numărului mare de locuri de muncă disponibile în sectoarele cu productivitate scăzută, cum ar fi agricultura, comerțul și turismul (BNS 2015c), cât și al incidenței relativ înalte a lucrătorilor nedeclarați (30 procente din toți angajații; Kupets și Safir 2013).

Provocările demografice cu care se confruntă Moldova fac și mai urgentă necesitatea de îmbunătățire rezultatelor pe piața forței de muncă. Populația țării, care la moment numără 3,5 mln persoane, îmbătrânește rapid și se reduce în termeni absoluți. Presiunile demografice care reduc populația aptă de muncă în raport cu persoanele vârstnice dependente amenință perspectivele de creștere economică pe termen lung ale țării, precum și sustenabilitatea cheltuielilor legate de îmbătrânirea populației, cum ar fi, protecția socială și asistența medicală. Provocările demografice datorate dinamicii nașterilor și deceselor sunt exacerbate de ratele ridicate ale emigrării legate de muncă: în 2013, 180 000 tineri, cu vârsta cuprinsă între 15-34 de ani, echivalentul a jumătate din forța de muncă angajată a țării din această categorie de vârstă, fie că lucrau peste hotare sau se aflau în căutarea unui loc de muncă peste hotare (BNS 2015c). Pierderea lucrătorilor tineri și calificați accentuează provocările de ocupare a forței de muncă și productivitate impuse de schimbările demografice. O mai bună utilizare a resurselor umane, atât din punct de vedere al ratelor mai ridicate de ocupare a forței de muncă, cât și a unei productivități mai ridicate a lucrătorilor, ar ajuta la compensarea reducerii populației aptă de muncă.

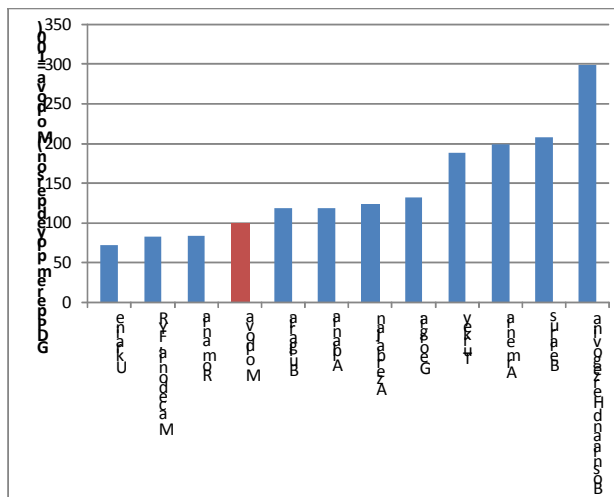
Deoarece tranziția de la studii la locul de muncă este lentă, mulți tineri sunt detașați de piața forței de muncă. Cota tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET, *neither in employment nor in education or training*) este ridicată în Moldova (Sursa: Elder *et al.* 2015, Eurostat 2015.): în 2012, din populația cu vârsta între 15-29 de ani, circa 33 procente din femei și 23 procente din bărbați nu erau încadrați profesional și nu erau implicați în procesul de învățământ; disparitatea de gen reflectă responsabilitățile domestice ale femeilor (Elder et al. 2015). Doar 30 procente din persoanele cu vârsta cuprinsă între 15-29 de ani au trecut de la studii la piața muncii și erau satisfăcute; 27 procente erau neangajate în câmpul muncii, erau nemulțumite de locul de muncă, sau inactive și intenționau să-și caute un loc de muncă mai târziu. Restul erau fie studenți la zi sau persoane inactive fără intenția de a intra pe piața forței de muncă. Estimările Guvernului RM sugerează că mai puțin de 40 procente din absolvenți sunt angajați pe parcursul primului an după universitate (Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, 2012).

Figura 1. 1: Rata de ocupare, adulți 15+, Moldova și comparatorii, 2014

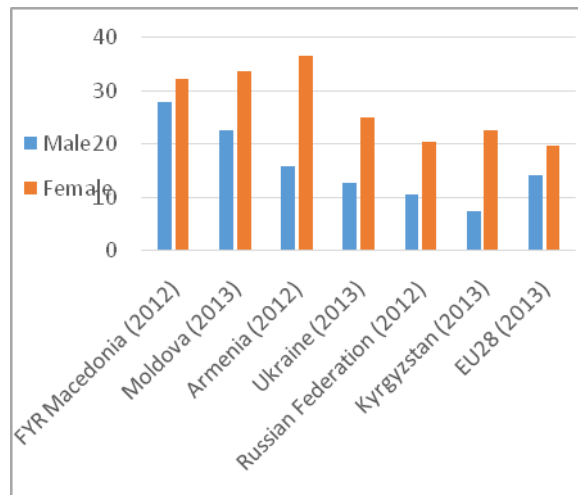
Sursa: Indicatori de dezvoltare mondială (IDM), estimări modelate de OIM pentru 2014.

Figura 1. 2: Productivitatea muncii (PIB pe persoana angajată), Moldova și comparatorii, 2014

Sursa: IDM.

Figura 1. 3: Adulți cu vârsta între 15-29 ani care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET), Moldova și comparatorii, 2012-2013, procente

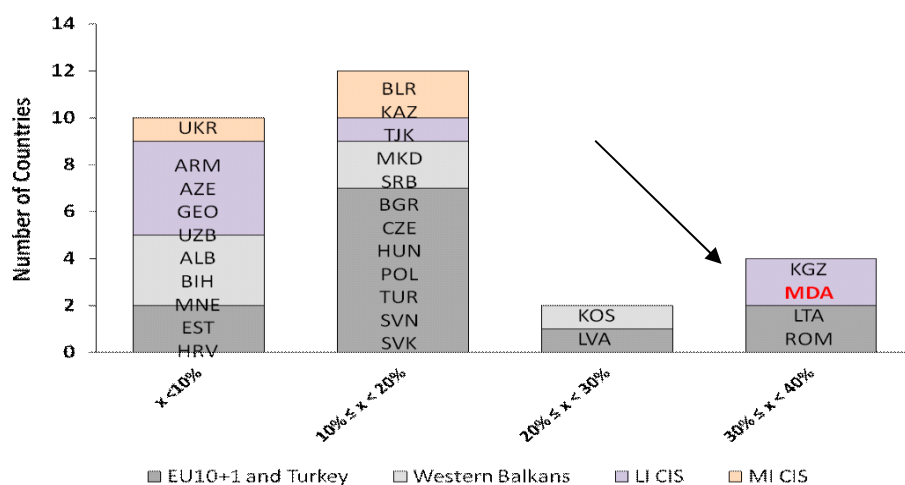

Sursa: Elder et al. 2015, Eurostat 2015.

Comaniile consideră că necorelarea competențelor reprezintă o constrângere majoră asupra creării locurilor de muncă în Moldova. Mulți lucrători din Moldova nu sunt pregătiți pentru piața forței de muncă de astăzi. Studiile recente desfășurate de Confederația Națională a Patronatului din Moldova

(CNPM), cum ar fi „Constrângeri majore asupra mediului de afaceri din R.Moldova” (2013) și „Șapte obstacole în climatul de afaceri din Republica Moldova” (2013), arată că competențele reduse ale forței de muncă și actualul sistem educațional și de instruire reprezintă o constrângere majoră pentru dezvoltarea sectorului privat în Moldova. Când au fost întrebați în 2013 despre care este cea mai mare constrângere pentru a-și dezvolta afacerile în Moldova, oamenii de afaceri au indicat lipsa forței de muncă cu competențe adecvate pe poziția a treia după corupție și instabilitate politică,¹ iar importanța acestui aspect a crescut între timp. Circa 40 procente din întreprinderile din Moldova au indicat deficitul de competențe ca fiind o constrângere majoră sau gravă pentru creștere, acesta fiind unul din cele mai mari procentaje dintre țările EAC (**Error! Not a valid bookmark self-reference.**). Angajatorii sunt ferm convingși că persoanele nou-intrate pe piața muncii, fie că vin din învățământul secundar profesional sau secundar general, sau chiar din învățământul superior, nu posedă competențele necesare pentru a fi lucrători eficienți. În cadrul unui sondaj la care au participat managerii de resurse umane din 55 de întreprinderi din Moldova, circa jumătate din respondenți au raportat probleme la capitoul găsierea personalului. Majoritatea consideră că principala problemă constă în discrepanța dintre calificările lucrătorilor tineri și competențele solicitate la locurile de muncă (PNUD 2007).

Figura 1. 4: Procentajul întreprinderilor care raportează competențele ca fiind o constrângere majoră sau gravă, Moldova și comparatorii, 2013

Source: BEEPS 2013

Sursa: BEEPS 2013.

Necorelarea competențelor se poate datora problemelor din sistemul de învățământ, investițiilor reduse în formarea la locul de muncă și constrângerilor informaționale. Persoanelor în căutarea unui loc de muncă pot să le lipsească competențele solicitate de angajatori din mai multe motive:

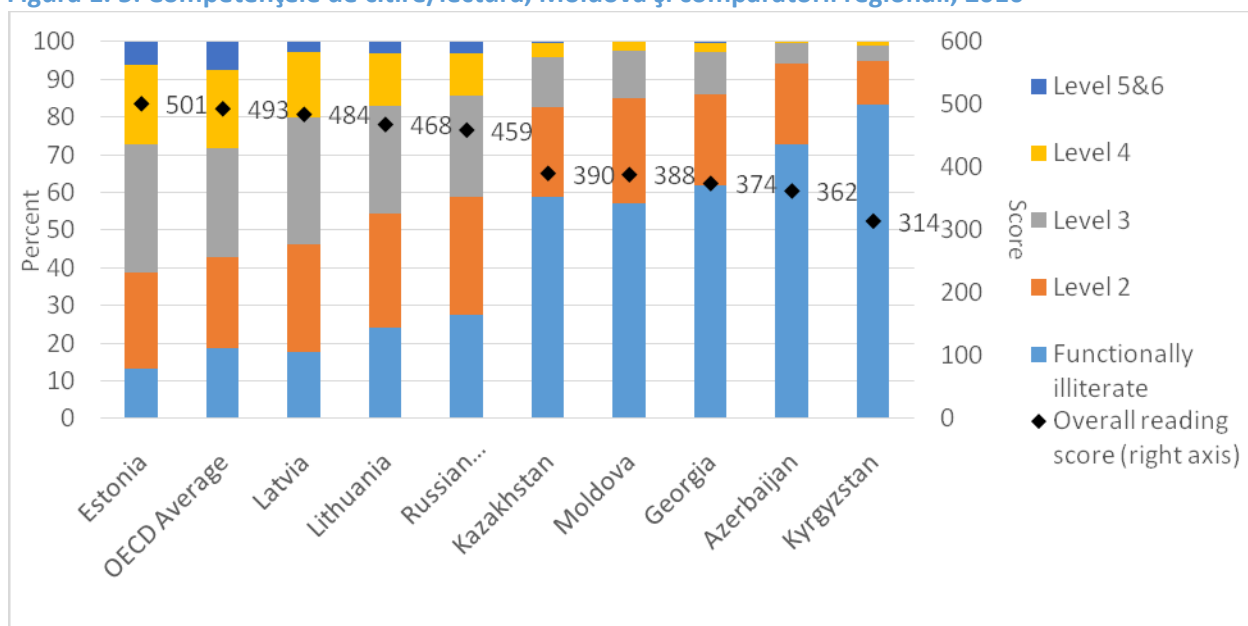
Sistemele de învățământ pot să nu încurajeze formarea competențelor care sunt relevante pentru piața forței de muncă. pentru piața forței de muncă. Acestea pot să se concentreze pe specializări nerelevante sau pot să nu adapteze programele la să nu adapteze programele la cererile întreprinderilor și piețelor moderne. Într-adevăr, rezultatele sondajului din cadrul rezultatele sondajului din cadrul Programului internațional pentru evaluarea elevilor (PISA) al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) desfășurat în 2010, arată că performanțele obținute de elevii performanțele obținute de elevii de 15 ani din Moldova la citit, matematică și științe au fost printre cele mai slabe din

¹ Conform rezultatelor Studiului mediului de afaceri și performanței întreprinderilor (BEEPS) desfășurat de Banca Mondială-BERD.

printre cele mai slabe din regiune (Figura 1. 5: Competențele de citire/lectură, Moldova și comparatorii regionali, 2010

-). Circa 60 procente nu au competențele de bază de citire și matematică, necesare pentru o participare eficientă și productivă în societate.²
- Companiile pot să nu perceapă suficiente stimulente pentru a spori productivitatea lucrătorului prin intermediul formării la locul de muncă.
- În formarea aspirațiilor și luării deciziei privind parcursului lor educațional și profesional, elevilor și studenților poate să le lipsească informația și orientarea privind competențele și ocupațiile solicitate la moment pe piața forței de muncă, despre cât de bine s-ar descurca ei pe diferite parcursuri educaționale și profesionale, precum și despre resursele disponibile care să-i ajute să-și realizeze scopurile.

Figura 1. 5: Competențele de citire/lectură, Moldova și comparatorii regionali, 2010

Sursa: Rezultatele PISA 2010.

Pentru Moldova, constrângerile informaționale au un rol deosebit de important: (1) Deoarece Moldova încă se află în plină perioadă de tranziție economică, structura oportunităților de angajare este în continuă schimbare, ceea ce face dificil pentru generațiile anterioare să ofere indicații pertinente pentru tinerii din ziua de astăzi. (2) Jumătate din populația Moldovei locuiește în zonele rurale, unde accesul la informație este mai dificil. (3) Mulți din emigranții moldoveni lucrează peste hotare la munci care necesită un nivel scăzut de competențe (Centrul Politici Migraționale 2013), fapt care poate să nu trimită mesajele potrivite următoarei generații de lucrători privind necesitatea de perfecționare a competențelor pentru a reuși. Ajutarea elevilor și studenților să ia decizii informate poate aduce beneficii semnificative la nivel de persoană cât și de societate, întrucât ei vor avea astfel posibilitatea să-

²Mai există și inegalități considerabile în materie de competențe ale elevilor în funcție de contextul socio-economic (performanța este, în special, slabă în zonele rurale) și diferențe de gen, în special, la citit.

și identifice parcursul spre angajarea în câmpul muncii, prin facilitarea concordanței dintre aspirații și oportunități potențiale de locuri de muncă.

„Alinierea sistemului educațional la necesitățile pieței forței de muncă” reprezintă principala prioritate a *Strategiei Moldova 2020*, iar Guvernul întreprinde reforme menite să îmbunătățească calitatea educației și să reducă necorelarea dintre competențele propuse și cele cerute pe piața muncii. Primul obiectiv pe termen lung al *Strategiei Moldova 2020* este „Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie” (Cancelaria de Stat, 2013). Pornind de la concluzia că necorelarea competențelor are o varietate de cauze, Guvernul întreprinde acțiuni pentru a îmbunătăți calitatea educației, construi un sistem de orientare profesională pentru elevi și spori calitatea și disponibilitatea informației despre piața forței de muncă. Presentul raport pune accentul pe ultimele două obiective.

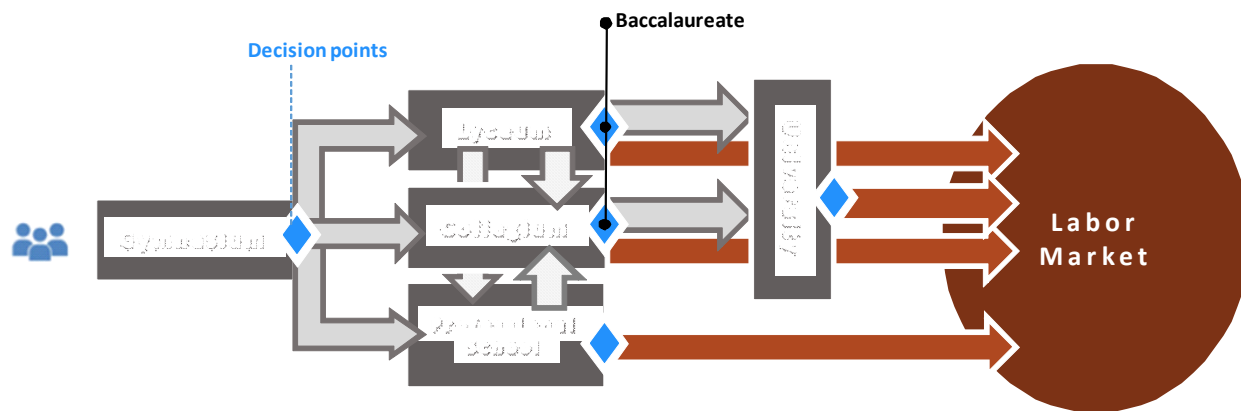
Actualele acțiuni de orientare profesională

Deși Republica Moldova dispune de anumite politici și practici menite să susțină deciziile în materie de orientare școlară și profesională, sistemul de orientare profesională este departe de a fi complex.

Elevii și studenții din Moldova se confruntă cu mai multe momente decizionale în timp ce trec prin sistemul educațional și intră pe piața forței de muncă (Error! Not a valid bookmark self-reference. și Caseta 1. 1: Orientarea în sistemul educațional din Moldova

). Curriculumul de orientare profesională cu predare în cadrul școlilor, serviciile de consiliere și informare extrașcolară și interacțiunea cu angajatorii potențiali prin intermediul stagiilor vin să sprijine luarea acestor decizii. Totuși, lipsește o abordare integrată și sistematică care să încadreze toate nivelurile și instituțiile de învățământ. Programele actuale sunt de bază și nu sunt integrate în mod corespunzător, iar unele par să nu aibă nicio legătură cu necesitățile reale.

Figura 1. 6: Moldova: Momentele decizionale în procesul de învățământ

Caseta 1. 1: Orientarea în sistemul educațional din Moldova

Cele două momente principale la care elevii din Moldova se confruntă cu necesitatea de a lua o decizie importantă sunt după clasa a 9-a, atunci când ei aleg între învățământul general (liceu) sau profesional (școală profesională sau colegiu), și după clasa a 12-ea, când hotărâsc fie de a-și continua sau nu studiile la universitate sau școală profesională.

Intențiile elevilor după absolvirea clasei a 9-a pot determina viitoarele lor opțiuni în materie de studii și profesie. Acest lucru este adevărat în special pentru elevii care aleg să învețe la o școală profesională, întrucât oportunitățile de schimba ulterior traseul sunt foarte limitate.

Absolvenții clasei a 12-ea pot să-și continue studiile la universitate, în cazul în care trec examenul de Bacalaureat, sau se pot încadra în învățământul profesional, alegând o școală profesională sau un colegiu. În anul de studii 2014-2015, din cele 73,9 procente de absolvenți care și-au continuat studiile după liceu, marea majoritate (87 procente) au ales studiile universitare, și doar 5 procente au mers la o școală profesională, iar 8 procente la un colegiu (Biroul Național de Statistică, 2015a).

Orientarea profesională din cadrul școlii începe din clasa a 5-ea și continuă pentru elevii din învățământul general până la universitate. Curriculumul din învățământul general pentru gimnaziu (clasele 5-9) și liceu (clasele 10-12) conține module cu privire la dezvoltarea personală și orientare profesională, care reprezintă 25% din cursurile de educație civică. Orientarea profesională mai este integrată și în curriculumul predat de diriginte, inclusiv subiecte cum ar fi autogestionarea și realizarea personală. În plus, psihologul școlar este și el uneori implicat în evaluări și consiliere privind cariera profesională cu elevii. Centrele de consiliere din cadrul Universității de Stat din Moldova și a Universității Tehnice din Moldova sunt adresate elevilor care doresc să urmeze studiile la universitate și studenților care sunt deja sunt admiși, precum și întreprinderilor interesate în a oferi stagii sau locuri de muncă pentru studenții și absolvenții universitari. Aceste centre mai oferă și informații privind piața forței de muncă și despre tehnicile de căutare a stagiilor de practică sau a unui loc permanent de muncă după absolvire.³

Totuși, studenții din colegii și elevii din școlile profesionale beneficiază la moment de orientare profesională limitată, iar utilitatea stagiilor de practică poate fi îmbunătățită. Cu excepția unor proiecte ad-hoc menționate mai jos, unica orientare profesională cu predare în clasă pentru studenții colegiilor și elevii școlilor profesionale este formarea antreprenorială, compusă din cinci module despre lansarea unei afaceri; în cazul în care studenții doresc să-și continue studiile, sau aleg să se angajeze în câmpul muncii, ei ar putea, probabil, beneficia de mai multă orientare care să le faciliteze aceste tranziții. Deși stagiile sunt obligatorii pentru studenții din universități, colegii și școli profesionale, organizarea și desfășurarea lor nu pare să fie un proces bine reglementat sau structurat. Combinația dintre dificultățile de potrivire, asigurare insuficientă a calității și perioada scurtă de desfășurare a acestora (1-3 luni) reduc din valoarea stagiilor din punct de vedere al expunerii la piața forței de muncă.⁴

Servicii de informare și consiliere mai sunt prestate și de centrele municipale și de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (birourile ANOFM⁵ și prin intermediul inițiativelor ad-hoc finanțate de partenerii de dezvoltare. Centrele municipale pentru informare și orientare profesională le oferă elevilor și studenților consiliere individuală și de grup, precum și instruire în planificarea carierei. De asemenea, centrele oferă sesiuni de consiliere de grup și instruire pentru părinți despre cum să sprijine alegerile profesionale ale tinerilor. Birourile regionale ANOFM dispun de centre de resurse, care, de asemenea, oferă servicii de informare și consiliere. Și partenerii de dezvoltare externi sprijină inițiativele de orientare în carieră. SYSLAB a creat Centre de Dezvoltare a Carierei în Chișinău și Rezină, în cadrul cărora, absolvenții, șomerii și migranții repatriați beneficiază de asistență în dezvoltarea carierei, consiliere, etc. În cadrul școlilor profesionale din Rîșcani și Ungheni, CARITAS a deschis unități de consiliere profesională (CEDA 2015). Proiectul Reconceptualizarea orientării profesionale și consilierii în

³<http://cariera.utm.md/>.

⁴ Din consultările cu reprezentanții guvernului, Moldova, decembrie 2015.

⁵ Agenția Națională pentru Ocupare a Forței de Muncă

carieră (REVOCC), susținut de Austria, este concentrat la moment pe dezvoltarea unei imagini mai pozitive a învățământului profesional, acordând asistență Ministerului Educației la revizuirea curriculumului de orientare profesională și crearea a trei centre de orientare profesională extra-școlare în colaborare cu ANOFM (CEDA 2014).

Deși niciunul din aceste programe nu a fost supus unei evaluări detaliate din punct de vedere al eficienței lor, există indicii că acestea ar putea fi îmbunătățite semnificativ. Raportul SABER de Dezvoltare a forței de muncă din 2013 a acordat un punctaj scăzut politicii RM de acces la serviciile de orientare profesională (Banca Mondială 2013). Raportul CEDA 2015 cu privire la orientarea profesională a colectat de la elevi/studenti și profesori date despre orientarea profesională și a identificat câteva probleme, cum ar fi predarea în clasă a subiectelor de orientare profesională pentru elevii din învățământul general (CEDA 2015). Mai mult, se pare că angajatorii nu sunt implicați în mod sistematic în procesul de orientare profesională și informare, deși există unele interacțiuni în acest sens, ele sunt mai degrabă la nivel ad-hoc. Potrivit profesorilor chestionați, puține școli sunt vizitate de reprezentanții întreprinderilor care discută cu elevii claselor 5-9, și chiar în cazul școlilor profesionale, vizitele din partea întreprinderilor sunt rare, iar târgurile de carieră nu sunt organizate cu regularitate și nici nu sunt promovate în mod sistematic (CEDA 2015).

Rolul acestui raport

Prezentul raport clarifică sursele de informare și evidențiază lacunele din alegerile educaționale și profesionale în Moldova, prezentând constatările care se bazează pe datele inițiale colectate în 2015.

În scopul susținerii Guvernului RM în ceea ce privește consolidarea sistemelor de orientare profesională și informare privind studiile și locurile de muncă, în perioada anului școlar 2015, au fost desfășurate interviuri individuale și discuții în cadrul focus-grupurilor cu elevii și studenții din învățământul secundar și terțiar, absolvenții, părinții și profesorii. Datele abordează, pentru prima dată în Moldova, aspecte ce țin de modul în care elevii fac alegeri, ce informații utilizează în acest scop și ce le lipsește, precum și asistența pe care o găsesc utilă. După cum s-a remarcat mai sus, una din problemele orientării profesionale în Moldova constă în faptul că actorii din afara sistemului educațional sunt implicați într-o măsură foarte mică în astfel de activități. Analizând sursele de informații utilizate de elevi și studiind detaliat experiența internațională, acest raport evidențiază faptul că procesul de orientare profesională implică un număr mare de actori, care depășesc cu mult hotarele sistemului educațional.

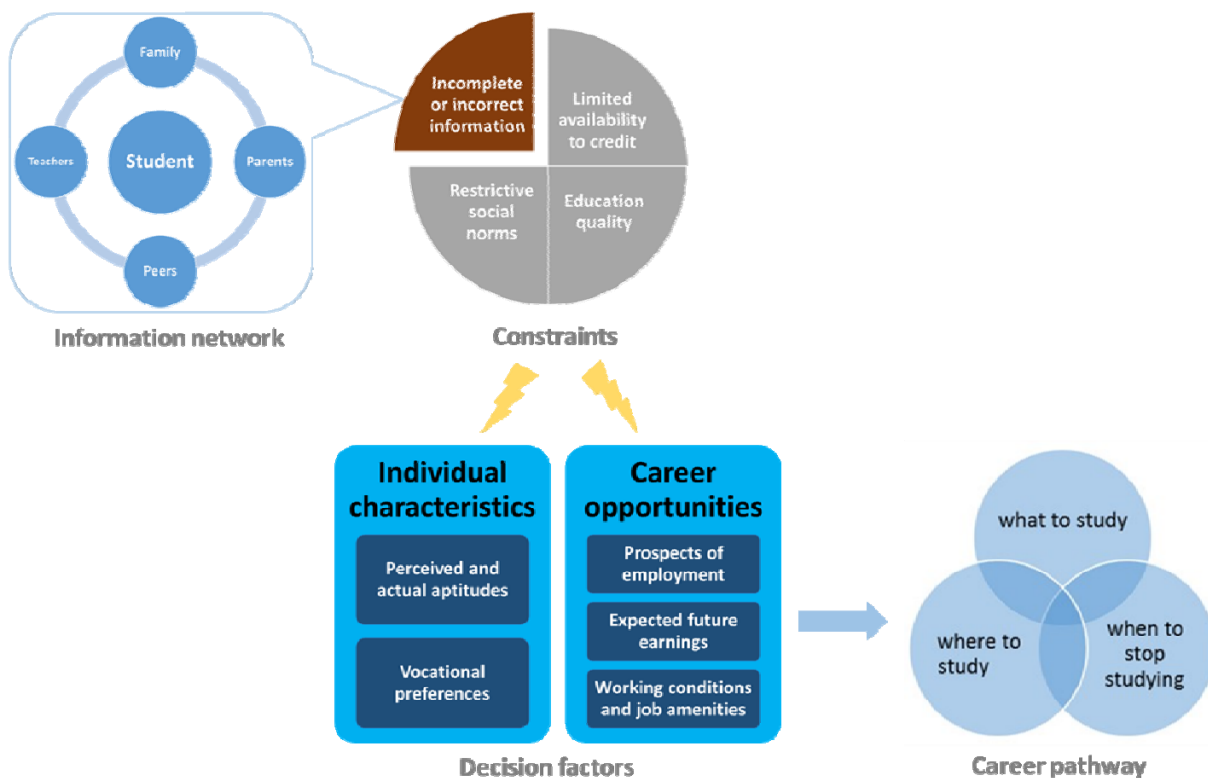
Restul raportului este structurat după cum urmează: Secțiunea 2 descrie metodologia studiului, cu o vedere de ansamblu a elementelor implicate în alegerile educaționale și profesionale și a datele utilizate la evaluarea rolului informației în Moldova. Secțiunea 3 prezintă principalele rezultate ale analizelor datelor cantitative și calitative. Secțiunea 4 analizează implicațiile la nivelul politicilor ale rezultatelor studiului și prezintă exemple de informare și orientare profesională sistematică din alte țări, care ar putea fi utile la elaborarea reformelor în Moldova.

2. Metodologie: Evaluarea rolului informației în luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesională în Moldova

Modul în care sunt luate deciziile în materie de orientare școlară și profesională

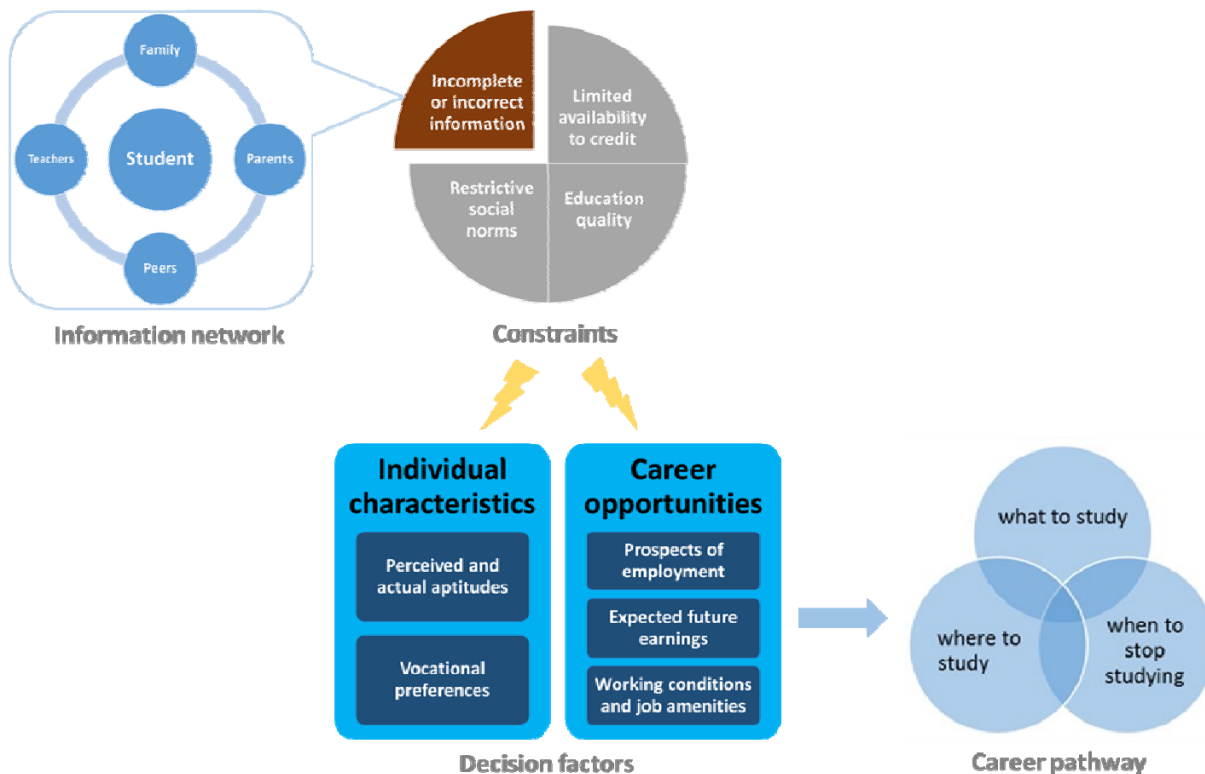
Pe durata învățământului, elevii și studenții iau trei decizii referitoare la educația lor: unde să studieze, ce să studieze și când să finalizeze studiile. Parcursurile educaționale într-o țară determină lista opțiunilor educaționale disponibile elevilor și studenților care se gândesc la unde să studieze – să aleagă un traseu educațional în învățământul general sau profesional, precum și instituția de învățământ unde să studieze. Ce să studieze – domeniul de studii – este o decizie care se formează de-a lungul creșterii și educației unui copil și poate fi influențată atât de preferințe cât și de câștigurile așteptate. Decizia cu privire la când să finalizeze studiile este în principal influențată de alegerea ocupației și momentul optim pentru intrarea pe piața forței de muncă, dar mai poate fi determinată și de astfel de factori, cum ar fi necesitatea de a genera venit sau de a oferi îngrijire membrilor familiei.

Cadrul analitic utilizat pentru acest raport examinează principalii factori care stau în spatele deciziilor în materie de orientare școlară și profesională și principalii actori care intervin în proces. Valoarea unui anumit parcurs profesional este determinată de preferințele și percepțiile individuale și de oportunitățile profesionale disponibile pe piața forței de muncă. Cu toate acestea, factori externi, cum ar fi deficitul de informații, normele sociale restrictive și constrângerile în materie de creditare, pot limita alegerile educaționale și ocupaționale deschise pentru fiecare persoană (Figura 2.1: Rolul informației în alegerea traseului educațional și profesional

). Actori, alții decât persoana, de asemenea, pot avea o influență considerabilă asupra procesului de luare a deciziei. Părinții pot avea un rol determinant în deciziile privind investițiile în educație ale copiilor lor, iar dincolo de familie, rețelele sociale ale semenilor și profesorilor, printre alții, pot la fel influența decizia unui tânăr.

Figura 2.1: Rolul informației în alegerea traseului educațional și profesional

Deciziile în materie de orientare școlară sunt formate de mai multe elemente care interacționează: costurile directe percepute ale educației, aptitudinile și preferințele percepute ale studentului/elevului, și beneficiile finale percepute. Aptitudinea percepută și randamentul preconizat afectează atât beneficiile cât și costurile educației (Manski 1993). Percepțiile indivizilor asupra propriilor aptitudini sunt formate de experiența personală și contextual social, fiind deseori mediate de profesori, familie și semenii (Bandura et al. 2001). Întrucât este dificil de colectat informații exacte privind aptitudinile, acestea pot fi supraestimate (Stinebrickner și Stinebrickner 2014) sau subestimate, în baza normelor sociale și nivelul veniturilor (Ray 2006). Preferințele și interesele individuale, cum ar fi satisfacția de la anumite cursuri, de asemenea, afectează parcursurile educaționale și deciziile în materie de orientare profesională (Wiswall și Zafar 2015; Beffy et al. 2012).

Deficitul de informații privind beneficiile și costurile parcursurilor educaționale, deseori, fac imposibilă luarea deciziilor și efectuarea investițiilor optime. Când informațiile exacte privind costurile și beneficiile educației, inclusiv oportunitățile de carieră la diferite niveluri de studii, sunt disponibile, persoanele pot compara parcursuri profesionale alternative și pot alege investiția optimă în educație. Totuși, dacă, de exemplu, informația privind diferențele de salarii la locul de muncă este dificilă de

obținut, elevii/studentii pot subestima beneficiile unui anumit nivel de formare sau să nu țină cont de perspectivele pieței forței de muncă atunci când aleg domeniul și profesia ulterioară. În plus, elevii și studenții pot să nu aibă acces la informații utile privind asistența financiară pentru studii. Intervențiile care abordează deficitul de informații privind randamentul educației s-au dovedit eficiente în alte țări, ajutând studenții să ia decizii mai informate și mai eficiente (Caseta 2. 1: **Rolul informației în deciziile în materie de orientare școlară**

).

Caseta 2. 1: Rolul informației în deciziile în materie de orientare școlară

Informațiile exacte despre randamentul pieței forței de muncă sunt esențiale pentru deciziile privind investițiile în educație. După cum menționează Gary Becker (1962) în articolul său fundamental, un individ care ia o decizie privind educația, analizează beneficiile scontate ale unui anumit parcurs din punct de vedere al câștigurilor sporite¹ și le compară cu costurile obținerii acelor studii, atât directe (cum ar fi taxele de studii, manualele și alte cheltuieli) și indirecte (cum ar fi câștigurile la care renunță pentru studiile cu program de zi). Acest model de bază de investiții în capitalul uman presupune că indivizii dispun de informații exacte despre costurile și beneficiile educației.

Totuși, ipoteza informării perfecte cu privire la randamentul educației deseori nu este valabilă. În timp ce studenții din Statele Unite par să fie relativ bine informați privind randamentul studiilor superioare (Smith și Powell 1990, Avery și Kane 2004, Rouse 2004), elevii din învățământul secundar din Republica Dominicană și Mexic subestimează considerabil randamentul educației din punct de vedere al câștigurilor (Jensen 2010, Avitabile și de Hoyos 2015). Chiar și în SUA, au ieșit la iveală percepții greșite semnificative în privința diferențelor de salarizare a absolvenților cu diferite domenii de specializare; autorii sugerează că 7,8 procente din studenți și-ar schimba probabil domeniul de specializare dacă aceste percepții greșite ar fi fost corectate (Arcidiacono, Hotz, și Kang 2012). În plus, informația privind modul de reducere a costurilor educației poate să nu fie disponibilă: în Chile, 40 procente din elevii claselor a 8-a „nu știu cum să achite pentru studiile” după liceu (Dinkelman și Martinez 2014).

Noutatea bună este că există dovezi că o mai bună informare poate îmbunătăți nivelul de studii. Când Jensen (2010) le-a oferit câtorva elevi/studenti din Republica Dominicană informații exacte cu privire la randamentul pieței forței de muncă, ei au reușit un parcurs educațional semnificativ mai bun, obținând mai multe studii, în următorii patru ani, comparativ cu studenții care nu au beneficiat de astfel de informații. Wiswall și Zafar (2015) le-au oferit studenților (universitate) din SUA informații obiective cu privire la rezultatele scontate ale pieței forței de muncă pentru diferite domenii de specializare; ei au constatat că convingerile studenților s-au ajustat la informația respectivă, acest fapt având un impact pe termen lung și o creștere semnificativă a bunăstării. După ce le-a prezentat unor elevi din Chile informații despre asistența financiară disponibilă, Dinkelman și Martinez (2013) au remarcat în grupul de control o reducere a absenteismului școlar și o sporire a înscrierii la liceul de pregătire.

Accesul la informații exacte este deseori mai dificil pentru persoanele din mediile dezavantajate din cauza rețelelor de informare mai puțin dezvoltate (Schneider et al. 1997), iar aceste experimente cu informațiile demonstrează faptul că axarea pe furnizarea informațiilor obiective și oportune poate spori nu doar eficiența alegerilor educaționale și profesionale, dar și imparțialitatea acestora, asigurând echitatea conștientizării informațiilor privind costurile și beneficiile educației.

¹Deși beneficiile educației pot include randamentul pieței matrimoniale (returns on the marriage market) (e.g., Chiappori, Iyigun, și Weiss 2006), acestea depășesc sfera de aplicare a prezentului raport.

În afara informațiilor, potențialele limitări de pe lista deciziilor educaționale și profesionale mai includ și normele sociale restrictive și constrângerile în materie de creditare. Normele sociale pot descuraja anumite grupuri chiar de a-și forma anumite aspirații profesionale. De exemplu, dacă așteptările față de fete sunt ca acestea să nu-și continue studiile după nivelurile de bază, sau să nu facă alegeri în materie de studii, care presupune plecarea lor departe de casă, atunci aceste așteptări le vor limita numaidecât aspirațiile și oportunitățile. Convingerile normative mai pot duce și la segregarea ocupațională după criterii de gen, care însă este ridicată în țările din Europa (Burchell et al. 2014). Factori cum ar fi autopercepția, încrederea în sine și disponibilitatea modelelor de rol feminine sunt interiorizate de fete și femei pe tot parcursul vieții lor (Banca Mondială 2011). În plus, chiar și cu informația perfectă privind randamentul educației disponibilă, elevii/studenții pot să nu-și permită parcursul preferat dacă nu pot garanta împrumuturile pentru studii cu viitoarele câștiguri preconizate. În rezultat, ei pot fi nevoiți să aleagă școli unde studiile sunt mai ieftine, sau studii cu o durată mai scurtă, școli mai aproape de casă sau vocații care le permit să combine munca cu studiile (Osman 2014). În sfârșit, percepțiile despre calitatea educației disponibile pot forma preferințele profesionale și afecta oportunitățile de carieră.

Deciziile în materie de școlarizare sunt luate cu ajutorul rețelei de informații a copilului, unde părinții au cea mai mare influență. Deși în modelul capitalului uman de bază, indivizii sunt cei care iau decizii privind propriul lor parcurs educațional și viitoarea ocupație, în realitate, întreaga rețea socială participă la luarea acestor decizii. Părinții stau la baza acestei rețele sociale și de informații. Ei pot filtra informațiile care ajung la copil, consolida normele sociale, sau transmite semnale despre capacitatea copilului în anumite domenii. Mai mult, părinții deseori sunt cei care dețin autoritatea supremă în luarea deciziilor privind alocarea cheltuielilor familiei, inclusiv privind investițiile în educația copilului. Într-adevăr, multe experiențe informaționale sunt îndreptate direct către părinți sau facilitate prin intermediul ședințelor părinte-profesor la școală, ambele având un impact semnificativ în ceea ce privește investițiile în educație și nivelul de studii (Nguyen 2008, Dizon-Ross 2014, Goux, Gurgand, și Maurin 2014, și Cerdan-Infantes și Filmer 2015).

Profesorii și semenii, de asemenea, pot exercita influență asupra tânărului care ia decizii în materie de orientare școlară și profesională. Pe lângă părinți, și profesorii de la școală pot avea un rol de filtru în ceea ce privește interpretarea și relevanța informației transmise. Spre exemplu, preferințele profesorilor, manifestate prin diferențele de atenție, interacțiune, disciplină și apreciere față de elevii lor, pot afecta percepțiile unui elev asupra capacităților sale (DeJaeghere și Wiger 2013). Prietenii și semenii pot modela alegerile în materie de școlarizare și profesionale, în special, datorită prevalenței ridicate a comportamentelor conformist la vârsta adultă (DeGiorgi, Pellizzari, și Redaelli 2009).

Raportul de axează pe sursele de informații și deficitul de informații, precum și politicile de soluționare a acestora. Recunoscând faptul că deciziile în materie de orientare școlară și profesională au mai multe dimensiuni, raportul se axează în mod specific asupra decalajelor care pot fi evitate cu o mai bună informare despre piața forței de muncă și orientare profesională. De asemenea, raportul se referă la alegerile făcute de copii și tineri, deși necorelarea competențelor poate și ar trebui abordată prin intermediul învățării de-a lungul vieții și dezvoltării competențelor pentru lucrătorii deja încadrați în piața forței de muncă, în special în țări precum Moldova, unde forța de muncă îmbătrânește și se reduce. Pentru a face alegeri informate, copiii și tinerii au nevoie de orientare și informații în mai multe domenii: (1) gama de opțiuni educaționale și profesionale care le stau la dispoziție; (2) care sunt opțiunile care pot garanta o slujbă satisfăcătoare; (3) o evaluarea obiectivă a înclinațiilor și capacităților lor; (4) parcursurile educaționale care pot duce la o anumită carieră; (5) calitatea diferitor opțiuni în materie de educație și de formare (instituțiile cele mai competente pentru a-l ajuta să-și realizeze aspirațiile); (6) costurile aferente diferitor opțiuni; și (7) opțiunile pentru finanțarea educației. Acest tip de informații ar putea să facă parte dintr-un sistem de orientare profesională amplu pentru Moldova.

Sondajul deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova

Analiza din acest raport se bazează pe datele colectate în cadrul Sondajului deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova (SDSPM) pe parcursul anului de studii 2015. Intenția sondajului a fost de a înțelege modul în care persoanele iau decizii în materie de orientare profesională și școlară - cine ia și modelează aceste decizii, care sunt factorii luați în considerare, și ce informații sunt utile pentru luarea deciziilor. În cadrul sondajului au fost aplicate metodele interviului individual, cât și interviul cu focus-grupul. Informația colectată în rezultatul interviurilor poate fi clasată în patru grupuri principale: context socioeconomic, informații privind educația și piața forței de muncă, pregătirea pentru și cunoștințe despre piața forței de muncă, și sursele de informații. Datele calitative obținute în cadrul focus-grupurilor au permis colectarea datelor prin întrebări deschise; intenția a fost de a înțelege procesul de gândire din spatele răspunsurilor participantului, de a explora parcursurile specifice în procesul de luare a deciziei și de a cerceta detaliat informația necesară și alți factori care influențează procesul de luare a deciziilor la diferite etape.

Focus-grupul primar al SDSPM au fost elevii claselor a 9-a și a 12-ea, care urmează în curând să ia decizii importante în materie de orientare școlară și profesională; răspunsurile lor au fost completate de perspectivele studenților din școlile profesionale, colegii și universități, a tinerilor în afara sistemului de educație, părinților și profesorilor. Anume în clasele a 9-a și a 12-ea elevii din Moldova hotărăsc dacă să-și continue studiile în învățământul general sau să meargă pe calea învățământului profesional (Caseta 1. 1: **Orientarea în sistemul educațional din Moldova**

), prin urmare, aceste două grupuri domină datele interviului individual din cadrul SDSPM (**Error! Not a valid bookmark self-reference.**). Studenții din instituțiile de învățământ profesional post-secundar și de învățământ terțiar, precum și tinerii în afara sistemului educațional, au fost intervievați pentru a capta perspectivele celor care deja au luat cele mai importante decizii în materie de orientare școlară și de a înțelege legătura dintre deciziile în materie de orientare școlară și rezultatele pieței forței de muncă. În final, informațiile obținute în rezultatul interviurilor au fost completate cu discuțiile în cadrul focus-grupurilor cu părinții și profesorii la diferite niveluri de învățământ. Din cauza limitărilor de cost, eșantionul participanților la sondaj nu este suficient de mare pentru a fi reprezentativ pentru populația vizată din Moldova. Cu toate acestea, eșantionarea pentru SDSPM a încercat să acopere variațiile din comunitățile urbane și rurale și diferite contexte socioeconomice; selectarea respondenților a fost aleatorie acolo unde acest lucru a fost posibil din punct de vedere tehnic (a se vedea Anexa B pentru mai multă informație despre eșantionare).

Tabelul 2.1: Sinteza eșantionului

Tipul grupului	Numărul de Comunități		Numărul de respondenți	
	Interviuri	Focus-grupuri	Interviuri	Focus-grupuri
Elevii claselor a 9-a	23	3	304	26
Elevii claselor a 12-ea		3	306	24

Elevii școlilor profesionale	4	3 ¹	95	24
Studentii din colegii	3		103	
Studentii din universități	3	3	102	25
Tinerii în afara sistemului educațional, care sunt șomeri sau sunt implicați în munci ocazionale	22	3	203	21
Tinerii în afara sistemului educațional, care au finalizat tranziția spre piața forței de muncă	Niciunul	2 ²	0	14
Părinții elevilor claselor a 9-a și a 12-ea	Niciunul	2	0	16
Părinții elevilor școlilor profesionale	Niciunul	1	0	7
Profesorii elevilor claselor a 9-a și a 12-ea	Niciunul	2	0	16

¹ 2 grupuri au inclus atât elevi din școlile profesionale, cât și studenți din colegii, iar 1 grup a inclus doar elevi ai școlilor profesionale.

² 1 grup a inclus atât absolvenți ai școlilor profesionale, cât și absolvenți ai colegiilor, iar 1 grup a inclus doar absolvenți de universitate.

3. Constatări: Sursele de informații și constrângerile asupra deciziilor în materie de orientare școlară

Această secțiune prezintă constatările în baza Sondajului deciziilor privind studiile și profesiile în Moldova (SDSPM) care abordează următoarele întrebări: (1) Care opțiuni educaționale și profesionale sunt considerate atractive de către tinerii din Moldova? (2) În ce măsură informația privind oportunitățile pieței forței de muncă contează în formarea preferințelor și, respectiv, în luarea deciziilor finale? (3) Care este dimensiunea constrângerilor informaționale, dacă există? (4) Care sunt sursele de informații pe care se bazează elevii și le găsesc utile? Sinteza principalele concluzii ale analizei este prezentată mai jos:

- Pentru elevii claselor a 9-a din Moldova, în special, băieții, învățământul profesional este la fel de preferat ca și învățământul general.
- Majoritatea elevilor doresc să-și continue studiile după învățământul secundar, tinerele fiind mai predispuse să-și amâne intrarea pe piața forței de muncă.
- Mulți elevi/studenti nu-și formează aspirații profesionale clare nici după ce au luat deciziile în materie de orientare școlară, probabil din cauza informației insuficiente privind piața forței de muncă.
- Deși viitoarele oportunități ale pieței forței de muncă reprezintă un factor principal pentru deciziile în materie de orientare școlară, există dovezi în privința deficitului comunicat de informații și lacune în informații obiective cu privire la oportunitățile și limitările diferitor opțiuni de orientare școlară și randamentul unei anumite alegeri educaționale.
- Diferențele de gen în aspirații în ceea ce privește învățământul profesional sau general și domeniile preferate de studii pot perpetua segregarea ocupațională existentă pe piața forței de muncă.
- Îndrumarea părinților este foarte importantă pentru alegerile făcute de elevi/studenti, în special, la o vârstă tânără, însă părinții deseori nu sunt pregătiți să-și orienteze copiii în luarea deciziilor privind educația și viața profesională.

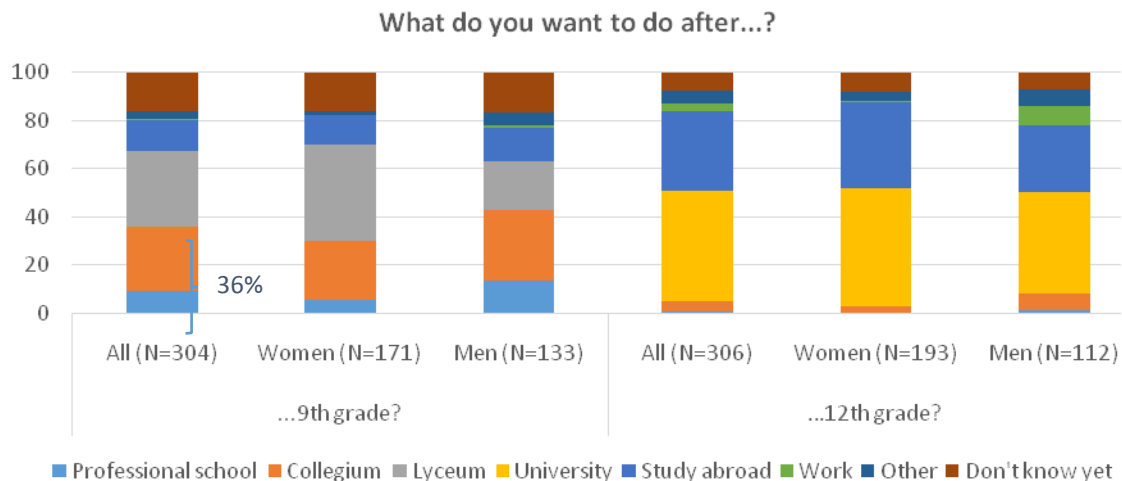
- Deși mulți se bazează pe Internet pentru îndrumare, se pare că informațiile exacte și relevante nu ajung la toți elevii și studenții și la rețelele lor de informații.
- Elevii/studenții cu părinți mai puțin instruiți demonstrează cel mai mare deficit de informații, ceea ce poate accentua inegalitatea de șanse.
- Actualele eforturi de orientare profesională ale RM le lipsește coordonarea și nu sunt bine puse în aplicare: majoritatea respondenților au spus că nu au participat la activități de orientare profesională, în timp ce numărul celor care cunosc despre instrumentele existente este mic.
- Elevii și studenții intervievați consideră că activitățile care oferă informații practice prin intermediul expunerii la piața forței de muncă, cum ar fi stagiile, sunt instrumente foarte utile de orientare profesională.

Parcursurile educaționale preferate

Contrar dovezilor empirice, învățământul profesional este la fel de preferat ca și învățământul general printre elevii din Moldova, deși ei sunt mai mult interesați de studiile în colegii decât în școlile profesionale. Circa 32 procente din elevii claselor a 9-a din Moldova doresc să-și continue studiile în învățământul general, iar 36 procente – în învățământul profesional, deși doar 13 procente aspiră să facă acest lucru într-o școală profesională (Figura 3. 1: Aspirațiile elevilor după clasele a 9-a și a 12-ea, procente). Există o diferență clară de gen: 43 procente din băieții din clasele a 9-a sunt interesați de învățământul profesional, în timp ce în rândul fetelor, doar 30 procente sunt interesate.

Studiile universitare sunt foarte atractive, în special în rândul femeilor. Din liceenii claselor a 12-ea, aproape jumătate (42 procente bărbați și 49 procente femei) doresc să-și continue studiile la o universitate din Moldova, iar alte 33 procente sunt interesați în a-și continua studiile peste hotare; doar 7 procente din bărbați și 3 procente din femei doresc să intre pe piața forței de muncă imediat după absolvire (Figura 3. 1: Aspirațiile elevilor după clasele a 9-a și a 12-ea, procente). Mai mult, în pofida faptului că deja au obținut calificări profesionale, marea majoritate a studenților de colegiu intervievați (74 procente din bărbați și 82 procente din femei), de asemenea, au raportat că-și doresc să meargă la universitate. Chiar printre elevii școlilor profesionale, aproape jumătate (44 procente din bărbați și 48 procente din femei) au raportat că doresc să-și continue studiile după absolvirea școlii. Numărul relativ mai mare de femei care doresc să-și continue studiile a fost mai evident în cazul studenților universitari din ultimul an al primului ciclu de studii universitare: 48 procente de femei, și doar 28 procente de bărbați s-au arătat interesați în a-și continua studiile.

Figura 3. 1: Aspirațiile elevilor după clasele a 9-a și a 12-ea, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014/2015.

Studentii chestionați consideră emigrarea în scop de studii, un fenomen obișnuit în Moldova, o perspectivă atractivă. Chiar din clasa a 9-a, 13 procente din elevii chestionați au arătat că doresc să studieze peste hotare, acest procentaj fiind în creștere în rândurile celor care intenționează să studieze la universitate: unul din trei liceeni participanți la sondaj (28 procente din tineri și 36 procente din tinere) doresc să-și continue studiile peste hotare. Rezultatul discuțiilor din cadrul focus-grupurilor sugerează că această atractivitate se datorează unei game mai variate de opțiuni din punct de vedere al calității studiilor universitare, acces mai facil la universitate (în special, având în vedere cerințele din Moldova legate de susținerea examenului de bacalaureat), și studii mai accesibile financiar. După cum ne-a explicat o studentă la colegiu din mediul urban, unii elevi hotărăsc să plece în România după clasa a 9-a pentru a-și spori șansele de a fi înscriși la o universitate și de a frecventa o instituție mai prestigioasă: „Cunosc persoane care au ales să studieze la liceele din România, deoarece este mai ușor apoi să intri la o universitate, comparativ cu cei din noi care absolvec liceul în Moldova. În plus, universitățile din România sunt recunoscute în Europa”.

Aspirațiile educaționale relevă o insuficiență de informații cu privire la oportunitățile și limitările diferitor parcursuri educaționale. În teorie, studenții de la colegiu pot fi admiși la universitate în baza rezultatelor examenului de bacalaureat; dar, în realitate, doar o treime din studenții de la colegiu care susțin examenul de bacalaureat obțin rezultate pozitive, comparativ cu 64 procente din absolvenții de licee (Ministerul Educației 2015), ceea ce sugerează că aspirațiile universitare ale multor studenți de la colegiu pot rămâne nerealizate.⁶ Situația este și mai dificilă pentru elevii școlilor profesionale: dacă nu

⁶ Nu este posibil de evaluat măsura în care diferența ratei de promovare a examenului de bacalaureat dintre studenții de colegiu și liceeni reflectă auto-selecția (elevii cu abilități mai slabe de a trece testul se înscriu la colegii pentru a-și reduce riscurile în caz de eșec la examen), sau o pregătire mai proastă pentru examenele de bacalaureat în colegii decât în licee. Problema pentru studenții din colegii se poate astfel ascunde în optimismul excesiv în privința abilității lor de a lua examenul de bacalaureat, sau în lipsa de informații privind pregătirea relativă pentru examen oferită în licee comparativ cu cea din colegii.

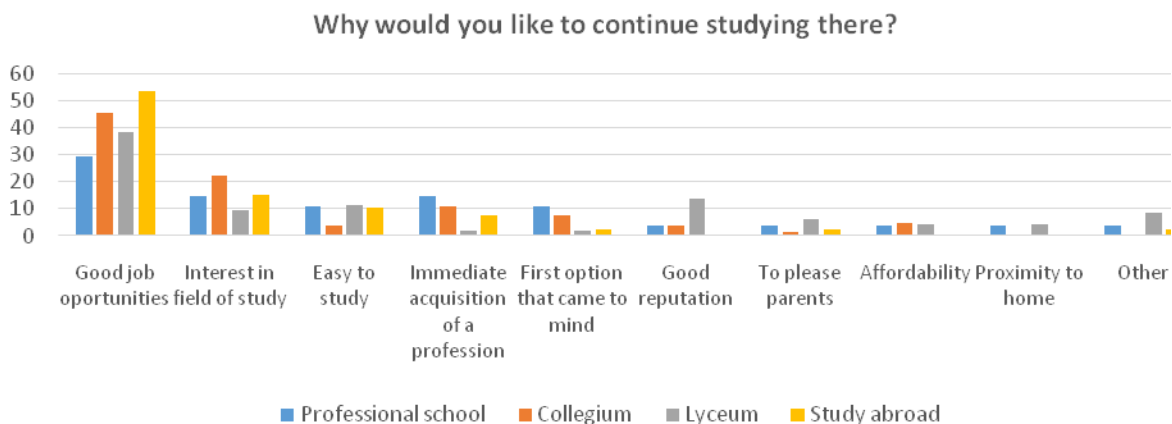
frecventează un liceu seral, aceștia nu pot fi admiși la examenul de bacalaureat, care este o cerință obligatorie pentru a fi înscris la universitate. Doar 15 procente din elevii școlilor profesionale chestionați, care au aspirații universitare, frecventează cursurile unui liceu seral, vasta majoritate suferind de aspirații nerealiste, problemă care ar fi putut fi abordată dacă acești indivizi ar fi beneficiat de informații corespunzătoare despre cursurile educaționale atunci când au luat decizii privind continuarea studiilor după clasa a 9-a.

Principalii factori care stau la baza deciziilor în materie de orientare școlară

- Moderator: *În ce măsură dorința dvs. de a găsi un loc de muncă vă influențează deciziile cu privire la studii?*
 - S: *98 procente.*
 - Moderator: *Contează atât de mult?*
 - Toți: *DA!*
- Focus-grup cu elevii claselor a 12-ea, mediul urban

Elevii și studenții au raportat că așteptările referitoare la viitoarele oportunități bune de angajare au cea mai mare pondere în preferințele lor educaționale, în special în cazul elevilor claselor a 9-a care doresc să studieze peste hotare și a 12-ea care doresc să-și continue studiile la universitate. Întrebați despre care sunt principalele motive pentru care ei doresc să urmeze o anumită opțiune educațională, mai mult de jumătate din elevii claselor a 9-a au ales „în viitor, voi avea perspective profesionale bune”(Figura 3. 2: Cel mai important motiv pentru elevii claselor a 9-a în alegerea fiecărei opțiuni academice, procente). Concentrarea pe singurul și cel mai important motiv, dezvăluie, totuși, o mare eterogenitate în importanța randamentului scontat al pieței forței de muncă: acesta a reprezentat cel mai important factor pentru 54 procente din elevii care doresc să-și continue studiile peste hotare și doar pentru 30 procente din elevii care doresc să studieze la o școală profesională. Marea majoritate a elevilor claselor a 12-ea, și anume, 85 procente, care doresc să-și continue studiile au spus că oportunitățile de angajare reprezintă principalul motiv al aspirațiilor lor, probabil deoarece studiile superioare sunt percepute ca o necesitate pentru găsirea unui loc de muncă bun.

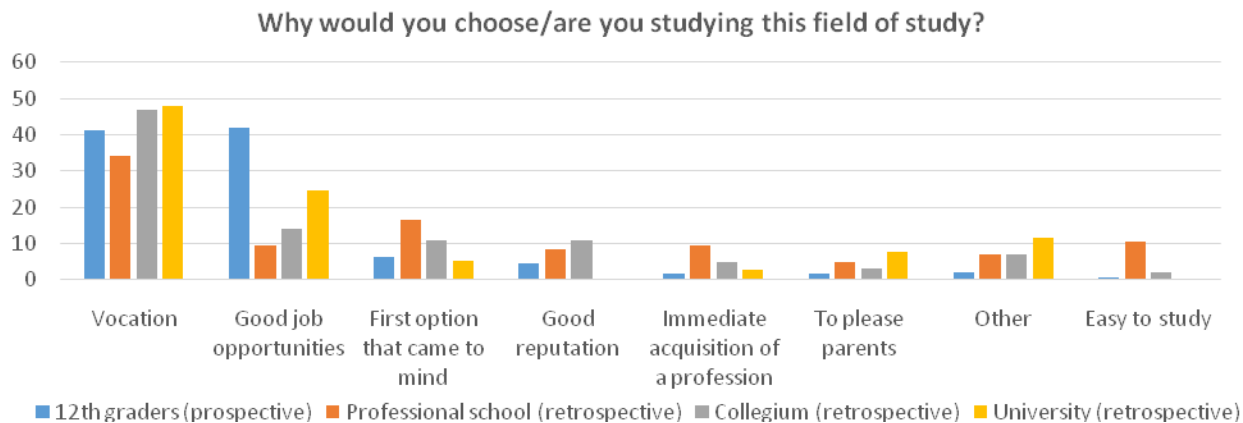
Figura 3. 2: Cel mai important motiv pentru elevii claselor a 9-a în alegerea fiecărei opțiuni academice, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014-2015.

La alegerea unui domeniu de studiu, elevii și studenții au raportat că optează pentru domenii la intersecția dintre preferințele lor profesionale și oportunitățile potențiale de locuri de muncă (Figura 3. 3: Cele mai importante motive pentru alegerea domeniului de studii, procente). Totuși, pentru cei care deja au pornit pe calea unui parcurs profesional definit (cei din colegii, școli profesionale sau universități), preferințele vocaționale s-au regăsit printre argumentul cel mai des menționat la luarea deciziilor. Luarea în considerare a ambelor aspecte – oportunitățile de angajare și interesele vocaționale - atunci când se hotărăște domeniul de studii a fost confirmată de rezultatele discuțiilor cu focus-grupurile. După cum a explicat un elev al școlii profesionale, mediul urban: „Am ales meseria [de tâmplar] pentru că știu că îmi voi găsi de lucru și îmi place”. Un student de colegiu din mediul urban a spus că-i place alegerea sa, dar și că „am ales informatica, deoarece în zilele noastre, această profesie este foarte solicitată. Orice întreprindere are nevoie de un calculator, pentru că totul se bazează pe calculatoare în zilele noastre, și este un domeniu bine remunerat”.

Figura 3. 3: Cele mai importante motive pentru alegerea domeniului de studii, procente

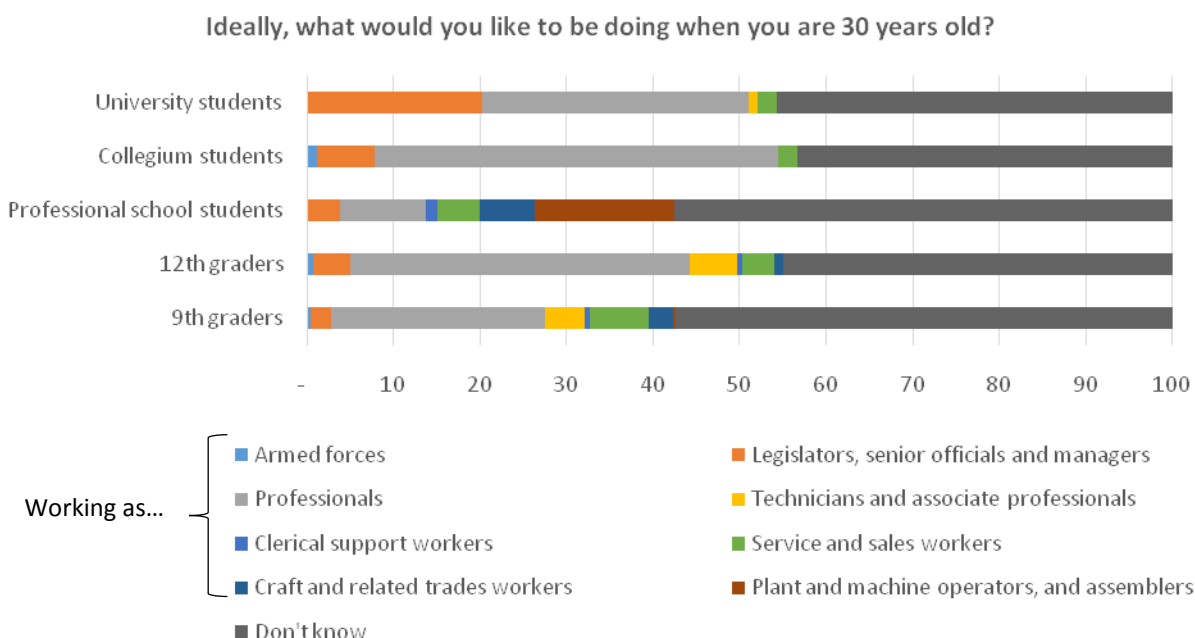

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014/2015.

Note: Pentru fiecare grup, opțiunile de răspuns totalizează 100 procente. Categoria „alte” include următoarele opțiuni de răspuns: pentru a învăța împreună cu prietenii mei, profesorii mi-au recomandat să studiez aici, era predată la cea mai apropiată școală de casa mea, este/a fost tradiție de familie, altele.

Totuși, mulți elevi și studenți, unii chiar din ultimul an la școala profesională sau universitate, nu au aspirații profesionale clare. Un procentaj mare din elevii și studenții intervievați nu au putut indica ocupația lor preferată la vârsta de 30 de ani (Figura 3. 4: Aspirații profesionale, procente). Acest fapt a fost deosebit de evident în cazul elevilor și studenților din ultimul an de studii: 39 procente din studenții universitari, 43 procente – studenții de la colegii, și 52 procente din elevii școlilor profesionale care doresc să înceapă să muncească după absolvire, încă nu au aspirații profesionale pe termen mediu. Această situație poate reflecta deficitul de informații, fie despre oportunitățile de angajare disponibile pe piața forței de muncă sau opțiunile profesionale spre care duc de fapt diferite traseuri educaționale.

Figura 3. 4: Aspirații profesionale, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014/2015.

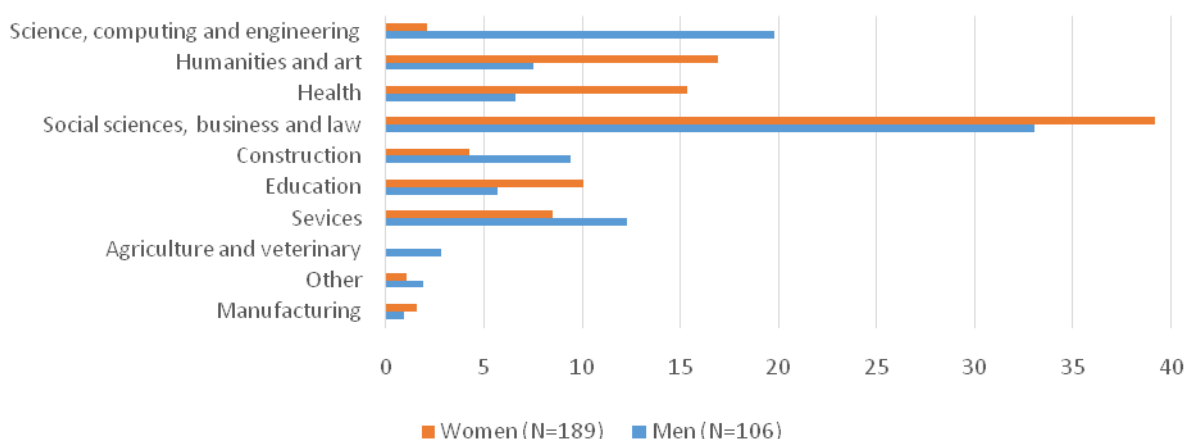
Aptitudinea percepută, precum și calitatea educației, de asemenea, contribuie la formarea deciziilor în materie de orientare școlară în Moldova, în special, cu interes minim manifestat în școlile profesionale. Potrivit participanților la focus-grupuri, calitatea educației în școlile profesionale este cu mult mai joasă decât în colegii și licee; chiar elevii școlilor profesionale înșiși consideră această opțiune ca cea mai puțin prestigioasă. Din cauza reputației proaste, școlile profesionale sunt private ca o opțiune de ultimă instanță pentru elevii cu performanțe academice slabe. În cadrul unui exercițiu cu scenete (*eng.: vignette exercise*),⁷ respondenții au sfătuit o elevă ipotetică din clasa a 9-a, Anna, despre cum să

⁷Scenetele (*vignette*) sunt istorioare scurte despre o persoană ipotetică care sunt utilizate atât în cercetările cantitative, cât și în cele calitative pentru a colecta informații despre convingerile persoanelor care ar putea să nu fie exprimate în mod explicit atunci când ei vorbesc despre propria experiență (Finch 1987). Cu ajutorul acestor

procedează în următoarele scenarii. În scenariul, potrivit căruia, Anna este o studentă fără mari succese, două treimi din elevii care au sfătuit-o să-și continue studiile, i-au recomandat să aleagă școala profesională.⁸ Elevii care se tem de faptul că nu vor susține examenul de bacalaureat, consideră că studiile la colegiu i-ar ajuta să depășească acest risc.⁹ O elevă din clasa a 12-ea, mediul rural, a rezumat opiniile mai multor participanți la focus-grup în felul următor: „La colegiu, eu aș putea lua bacalaureatul [examenul] și în același timp aș avea și o profesie la absolvire”.

Disparitățile de gen semnificative în aspirațiile profesionale ar putea fi un indicator al influenței normelor sociale, disparităților salariale între sexe în diferite profesii, sau al deficitului de informații privind diferențele de salarii ocupaționale. Atât băieții cât și fetele claselor a 12-ea s-au arătat interesați în a obține diplome de licență în științele sociale, afaceri și drept

12th graders: What is the field of study you will most likely choose if you continue studying?

(
). Totuși, a doua cea mai populară aspirație pentru bărbați sunt disciplinele STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică), în timp ce femeile sunt mai interesate de studiile în domeniul sănătății, științe sociale și arte. Aceste diferențe în aspirații sunt reflectate în diferențele în ocupațiile actuale ale angajaților din Moldova cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani (Figura 3. 6: Ocuparea forței de muncă în funcție de gen și ocupații, vârsta 25-34 ani, 2014, procente): probabilitatea în rândul femeilor de a obține o profesie în domeniile STEM este mai mică decât în cazul bărbaților. Disparitățile de gen în aspirațiile profesionale, care sunt determinate de o serie de factori, inclusiv contextul social, pot astfel perpetua segregarea profesională observată pe piața forței de muncă din Moldova. Furnizarea informațiilor defalcate pe sexe privind diferențele de salarizare poate contribui la formarea așteptărilor și aspirațiilor. Într-adevăr, fetele claselor a 9-a aparent percep beneficii mai mari în educație comparativ cu băieții, însă acest decalaj de gen se inversează în cazul studenților din colegii, școli profesionale și universități. Aceasta ar putea însemna că studentele mai în vârstă s-au determinat deja în privința profesiilor, fapt pentru care randamentul educației ar putea fi, într-adevăr, mai mic. Astfel,

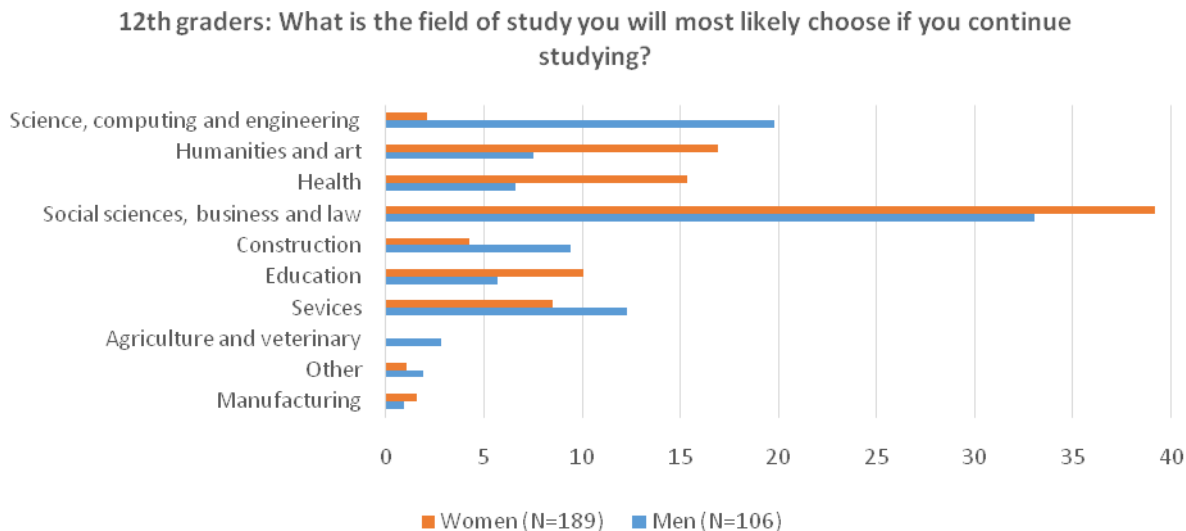
exerciții, respondenții pot comenta și îl pot sfătui pe personajul din istorioară despre cum să acționeze într-o situație dată, prin prisma a ce ar face ei înșiși.

⁸ O bună parte din participanți (38 procente) au sfătuit-o pe Anna să renunțe la studii în acest scenariu, ceea ce nu va fi o opțiune cu noul Cod al Educației.

⁹ În ultimii ani, rata de promovare la examenul de bacalaureat a scăzut dramatic, de la 92 procente în 2011, la 56 procente în 2014, deoarece monitorizarea sporită a desfășurării examenelor a redus semnificativ copiatul (Ministerul Educației 2015).

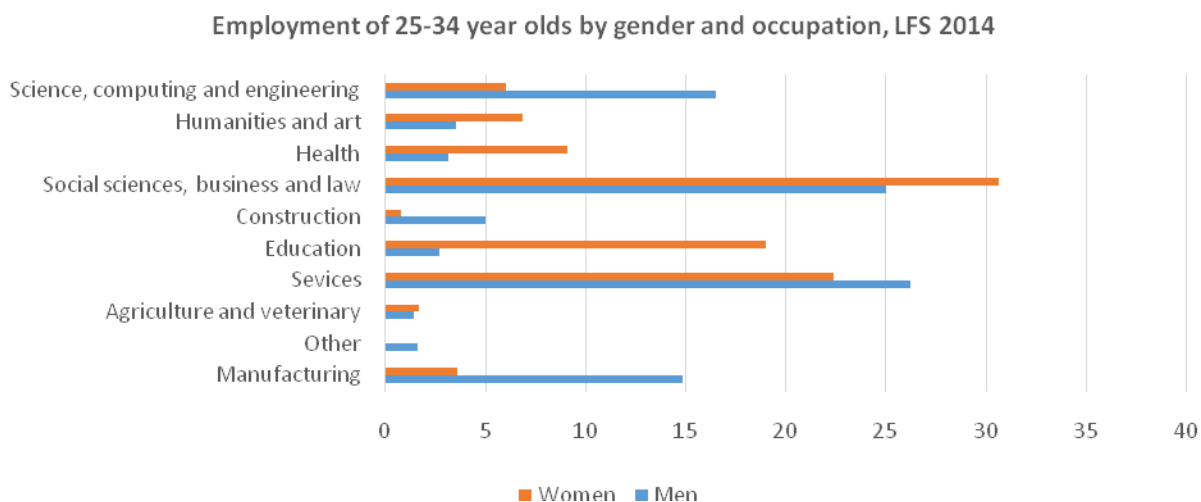
disponibilitatea informației la o vârstă mai tânără în scopul informării aspirațiilor profesionale ar putea contribui la reducerea disparităților de gen observate.

Figura 3. 5: Domeniul preferat de studiu al elevilor claselor a 12-ea, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014/2015.

Figura 3. 6: Ocuparea forței de muncă în funcție de gen și ocupații, vârsta 25-34 ani, 2014, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza Sondajului privind forța de muncă 2014.

Notă: Persoane angajate, cu vârsta între 25 și 34 de ani, cu studii la colegiu sau superioare.

Din cauza constrângerilor financiare, unii participanți la SDSPM nu și-au putut realiza aspirațiile după absolvirea clasei a 9-a. Deși majoritatea elevilor și studenților intervievați au reușit să-și urmeze opțiunea dorită după absolvirea clasei a 9-a (Tabelul 3. 1: Aspirații și activitatea reală după clasa a 9-a, procente), o treime din cei care erau interesați inițial de studiile la colegiu au ajuns să-și continue studiile la liceu. În timp ce aproape două treimi din cei care planificau să meargă la o școală profesională și-au realizat visul, din cei care nu au reușit, majoritatea au început să lucreze după clasa a 9-a. Aspectele financiare au fost cel mai des menționate printre constrângeri, mai exact, de 41 procente din respondenții care nu și-au realizat aspirațiile după absolvirea clasei a 9-a.

Tabelul 3. 1: Aspirații și activitatea reală după clasa a 9-a, procente

		Parcursul educațional efectiv după clasa a 9-a					N
		Școală profesională	Colegiu	Liceu	Au început lucrul	Au încetat studiile	
Aspirații după clasa a 9-a	Școală profesională	62	2	11	21	4	114
	Colegiu	7	50	35	6	2	202
	Liceu	4	2	89	3	1	285
	Studii peste hotare	14	10	75	1	0	73
	Lucru	21	3	23	49	5	39

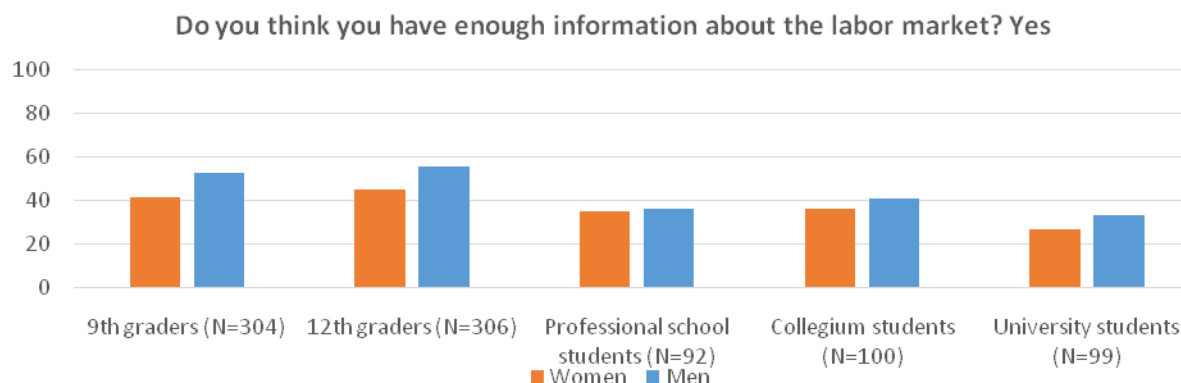
Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014/2015.

Eșantion: Elevii claselor a 12-ea, elevii școlilor profesionale, studenții din colegii și universități.

Rolul constrângerilor informaționale

Aproape jumătate din elevii din învățământul generală și două treimi din elevii/studentii mai mari consideră că nu dispun de suficiente informații despre piața forței de muncă. Deși oportunitățile potențiale ale pieței forței de muncă sunt deseori indicate ca fiind unicul cel mai important factor în aspirațiile educaționale, și într-adevăr au o pondere semnificativă în aspirațiile profesionale ale participanților la SDSPM, mulți elevi/studenti au menționat că nu dispun de suficiente informații despre piața forței de muncă (Figura 3. 7: Volumul de informații privind piața forței de muncă de care dispun elevii/studentii, procente). La toate nivelurile de învățământ, respondentele au fost mai înclinate să perceapă deficitul de informații (spre exemplu, printre respondenții claselor a 12-ea, 55 procente din eleve consideră că nu au dispus de suficiente informații, comparativ cu 45 procente din elevi care cred același lucru). După cum era de așteptat, cu cât mai aproape sunt persoanele de tranziția de la studii la piața forței de muncă, cu atât mai conștiente devin despre deficitul de informații privind piața forței de muncă: în timp ce 53 procente din elevii (băieți) claselor a 9-a consideră că sunt suficient informați, doar 33 procente din studenții (bărbați) de la universitate cred același lucru. Oarecum surprinzător, nu au fost remarcate diferențe între mediul urban și cel rural în privința deficitului comunicat de informații privind piața forței de muncă.

Figura 3. 7: Volumul de informații privind piața forței de muncă de care dispun elevii/studentii, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014/2015.

În pofida lipsei percepute de informații privind piața forței de muncă, studenții care pornesc în căutarea unui loc de muncă se consideră bine pregătiți pentru această sarcină. Majoritatea elevilor/studentilor chestionați din școlile profesionale, colegii și universități, care deja au început să caute un loc de muncă, se consideră capabili de îndeplinirea unei varietăți de sarcini în legătură cu această activitate, cum ar fi completarea cererilor de angajare, prezentarea la interviuri, utilizarea unui calculator pentru a-și scrie CV-ul, căutarea informațiilor despre locurile vacante, și cred că sunt calificați pentru locurile de muncă de care sunt interesați. În rezultat, mai bine de două treimi din studenți cred că este probabil sau foarte probabil ca ei să-și găsească un loc de muncă în următoarele șase luni.

Circa jumătate din studenții din colegii participanți la sondaj subestimează studiile solicitate la locul lor de muncă ideal din Moldova, astfel ei riscă să investească insuficient în educație. Deficitul de informații a fost analizat în cadrul SDSPM nu doar în baza percepțiilor subiective, dar și cu ajutorul unei testări a cunoștințelor despre piața forței de muncă: mai întâi, percepțiile studenților asupra cerințelor în materie de educație pentru locul lor de muncă ideal la vârsta de 30 de ani au fost comparate cu

nivelul mediu de studii al lucrătorilor cu vârsta între 25 și 34 de ani din fiecare categorie profesională majoră (potrivit datelor Sondajului privind forța de muncă [SFM] 2014). S-a constatat că jumătate din studenții din colegii au subestimat studiile necesare pentru aspirațiile lor profesionale. În alte grupuri, proporția a fost mult mai mică, situându-se între 28 procente pentru elevii claselor a 9-a și 4 procente pentru studenții din universități. Diferența se datorează faptului că majoritatea studenților din colegii tind să activeze în calitate de specialiști și cred că o diplomă de colegiu ar fi suficientă în acest caz. Totuși, potrivit datelor SFM 2014, 86 procente din persoanele cu vârsta între 25-34 ani angajate în calitate de specialiști sunt cu studii terțiare. Acesta este un gol informativ care ar trebui soluționat înainte ca elevii claselor a 9-a să ajungă să ia decizia critică privind parcursul educațional, apoi iarăși pentru studenții din colegii, pentru a-i pregăti pe cei care aspiră la cariere profesionale să susțină examenul de bacalaureat și să continue studiile la universitate.

În general, studenții percep corect faptul că beneficiile educației după clasa a 9-a cresc, însă informația privind aceste beneficii lipsește. Figura 3. 8: Randamentul educației perceput și actual după clasa a 9-a

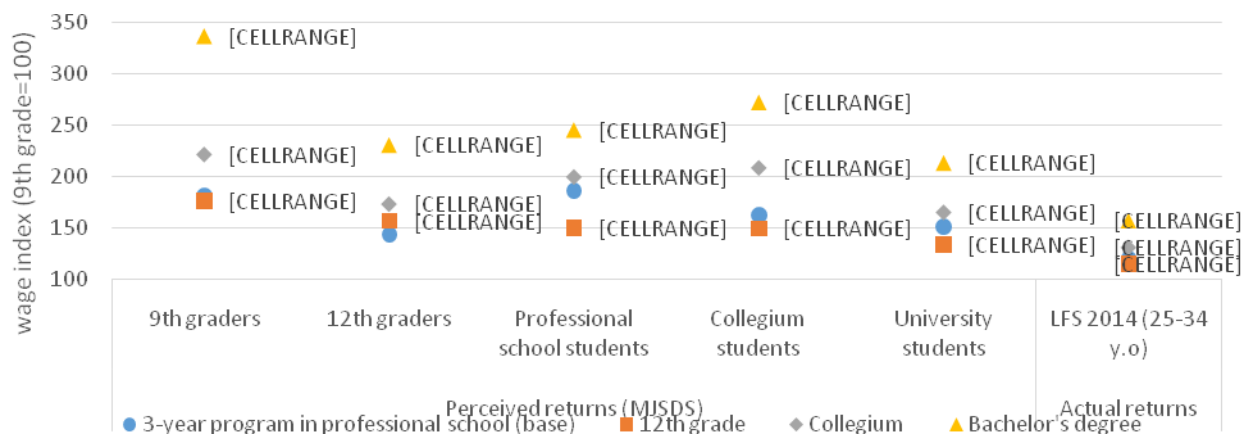
prezintă pentru fiecare grup de respondenți salariile pe care ei cred că le-ar câștiga la vârsta de 30 de ani având diferite niveluri de educație (reprezentate prin puncte de diferite forme), comparativ cu ce ar câștiga ei dacă cel mai înalt nivel de educație ar fi absolvirea clasei a 9-a. Elevii claselor a 9-a, de exemplu, cred că dacă ei vor obține diploma de absolvire a de absolvire a liceului sau a școlii profesionale înainte de a intra pe piața forței de muncă, către vârsta de 30 de ani ei vor câștiga cu circa 75 procente mai mult, comparativ cu dacă ei ar începe să muncească doar cu diploma de doar cu diploma de studii gimnaziale. Asteriscurile de lângă puncte indică diferențele semnificative în beneficiile percepute beneficiile percepute dintre nivelul specific de educație și o diplomă de absolvire a trei ani de școală profesională. Spre profesională. Spre exemplu, elevii claselor a 9-a cred că în timp ce diploma de absolvire a colegiului sau universității le va universității le va aduce câștiguri mai mari comparativ cu diploma de absolvire a trei ani de școală profesională, diploma de profesională, diploma de absolvire a liceului nu va avea același efect. Ultimul cadru din figură prezintă și randamentul real al randamentul real al diferitor niveluri de educație (în raport cu clasa a 9-a) pentru persoanele angajate cu vârsta cuprinse vârsta cuprinse între 25-34 ani, în Moldova, pentru anul 2014. Toți participanții percep corect faptul că continuarea studiilor continuarea studiilor după clasa a 9-a este aduce beneficii, iar studiile la facultate au cele mai mari beneficii. Totuși, diferite beneficii. Totuși, diferite grupuri au diferite percepții asupra beneficiilor nivelurilor intermediare de educație. Potrivit elevilor educație. Potrivit elevilor școlilor profesionale și studenților universitari, o persoană cu diplomă de absolvire a școlii absolvire a școlii profesionale câștigă cu mult mai mult decât o persoană cu diplomă de absolvire a clasei a 12 de liceu; totuși, a 12 de liceu; totuși, potrivit datelor SFM 2014, cele două diplome sunt remunerate similar în cazul lucrătorilor cu vârsta între lucrătorilor cu vârsta între 25 și 34 de ani.¹⁰ De asemenea, elevii școlilor profesionale nu văd beneficii semnificative în semnificative în diploma de absolvire a colegiului, însă rezultatele SFM arată că diferența în câștiguri dintre absolvenții de dintre absolvenții de colegiu și cei de școală profesională este semnificativă (Figura 3. 8: Randamentul educației perceput și actual după clasa a 9-a

). Dată fiind relația dintre randamentul perceput al educației și nivelul de studii (Jensen 2010, Nguyen 2008, McGuigan, McNally și Wyness 2012), aceste percepții greșite asupra randamentului diferitor niveluri de educație pot avea consecințe semnificative pentru investiția în educație. În special, pe măsură ce crește nivelul de educație, magnitudinea randamentului educației se apropie de realitate.

¹⁰ Diferența în câștigurile medii ale titularilor (25-34 ani) acestor două tipuri de diplome (liceu și școală profesională), unde restul factorilor constanți, este semnificativă doar la nivelul de 18 procente, peste nivelul de 10 procente utilizat.

Este posibil ca, deși studenții mai mari se *consideră* mai puțin informați despre piața forței de muncă, ei, de fapt, sunt cel mai bine informați, dar tot ei sunt și cei mai conștienți despre deficitul de informații.¹¹

Figura 3. 8: Randamentul educației perceput și actual după clasa a 9-a

Sursa: Randamentul perceput: calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014-2015. Calculele efectuate de autori în baza Sondajului privind forța de muncă 2014.

Note: Diferențe semnificative în indicii salariilor comparativ cu categoria de bază a programei școlii profesionale de trei ani: * 10%, ** 5%, ***1%. Indicele salariilor este calculat prin stabilirea salariilor lunare percepute la vârsta de 30 de ani după absolvirea clasei a 9-a ca fiind egal cu 100. Beneficiile reale ale educației se bazează pe rezultatele regresiei Mincer: sex, vârstă, stare civilă, educație și mediu de rezidență. Pentru mai multe detalii, a se vedea anexa C.

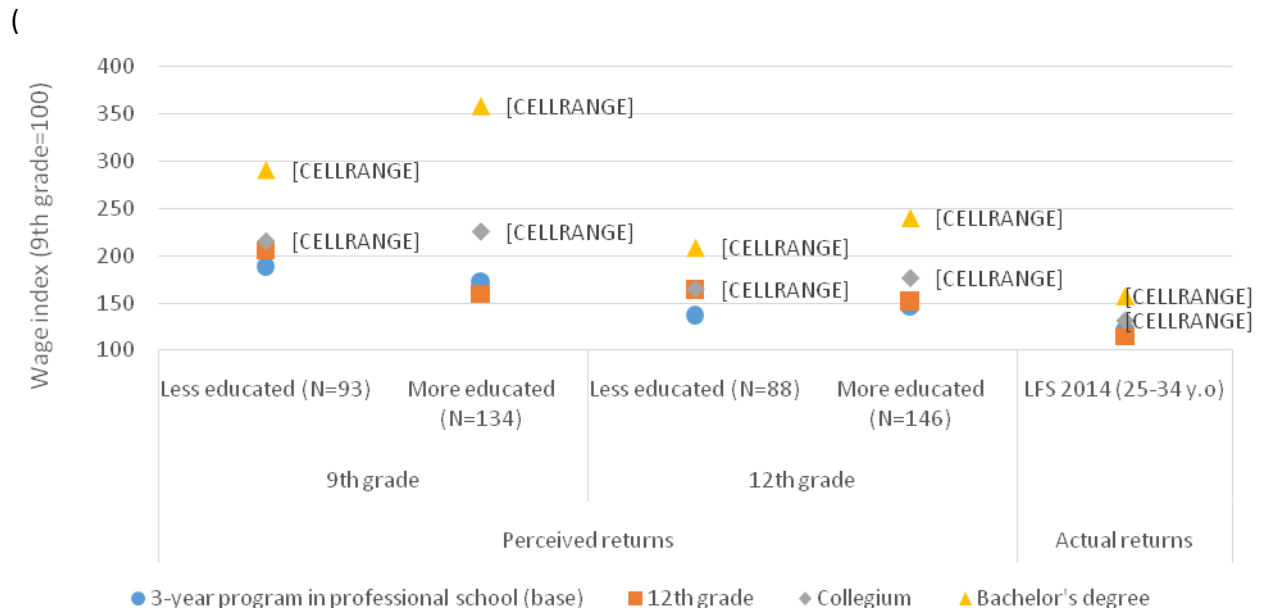
De asemenea, s-a mai remarcat și senzația că informația privind costurile asociate anumitor alegeri în materie de educație și profesionale ar putea să lipsească. O tânără neangajată, în afara sistemului de educație, din mediul urban, a descris astfel lipsa informației practice privind costurile studiilor la momentul când lua deciziile privind educația sa: „Dacă cineva a scris că dorea să facă medicina, acea persoană nu știa de ce sumă de bani va avea nevoie pentru a studia această profesie. Persoana nu a fost ajutată să înțeleagă dacă avea sau nu posibilitatea să studieze în acest domeniu”. Având în vedere că majoritatea colegiilor și școlilor profesionale se află în mediul urban, aspirațiile elevilor din mediul rural de a frecventa aceste instituții pot fi zădărnice din cauza cheltuielilor suplimentare în legătură cu migrația internă. O elevă din clasa a 12-ua din mediul rural și-a descris astfel procesul îndelungat de luare a deciziei privind continuarea studiilor, îngreunat de constrângerile financiare și distanță:

Am încercat să mă înscriu la mai multe colegii, deoarece scopul meu, era să studiez la colegiu.
Am încercat la colegiul din Orhei, pentru că este mai aproape de satul meu de baștină; însă deoarece nota mea medie nu era suficientă [pentru a obține bursă], trebuia să-mi continuu

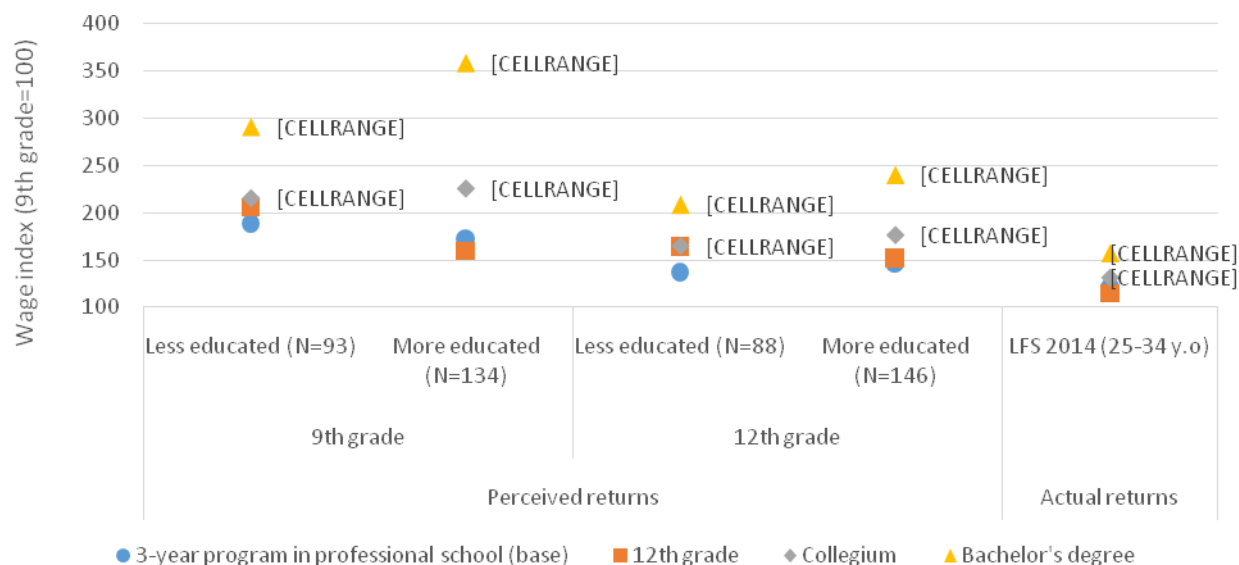
¹¹ Un al aspect din figura 3.8 este faptul că elevii și studenții din Moldova par să supraestimeze beneficiile educației, comparativ cu rezultatele SPM (estimările sunt mai mari pentru beneficiile percepute decât pentru cele reale). Nu ne putem aștepta la o estimare exactă a nivelurilor de câștiguri, în special, în cazul elevilor claselor a 9-a, cunoștințele cărora în materie de nivel de câștiguri pot fi foarte limitate. Ceea ce este important sunt beneficiile relative percepute dintre diferite niveluri de educație. În plus, deși în chestionar respondenții erau rugați să se gândească la un loc de muncă în Moldova, având în vedere fenomenul răspândit al emigrării, percepțiile elevilor și studenților pot fi parțial determinate de nivelul câștigurilor peste hotare.

studiile cu plată. Însă nu aveam bani pentru a-mi achita contractul, plus că mai aveam și alte cheltuieli de suportat: să-mi cumpăr uniformă, să achit chiria. Aveam nevoie de foarte mulți bani de care nu dispuneam, așa că a trebuit să aleg o altă opțiune. Cea mai simplă și convenabilă a fost opțiunea de a merge la liceu. Liceul la care am vrut să învăț era departe de satul meu, în Telenești, și nu avea cămine pentru elevi, așa că a trebuit să merg la alt liceu. Și cea mai bună opțiune, a fost liceul din Sipoteni.

Deficitul de informații este mai grav în cazul elevilor și studenților dezavantajați, fapt care poate accentua inegalitatea de șanse. Elevii și studenții, părinții cărora au absolvit cel mult școala profesională, sunt mai susceptibili de a percepe lipsa de informații despre opțiunile după clasa a 9-a, cât și despre piața forței de muncă, comparativ cu semenii lor, care au cel puțin un părinte cu diplomă de absolvire

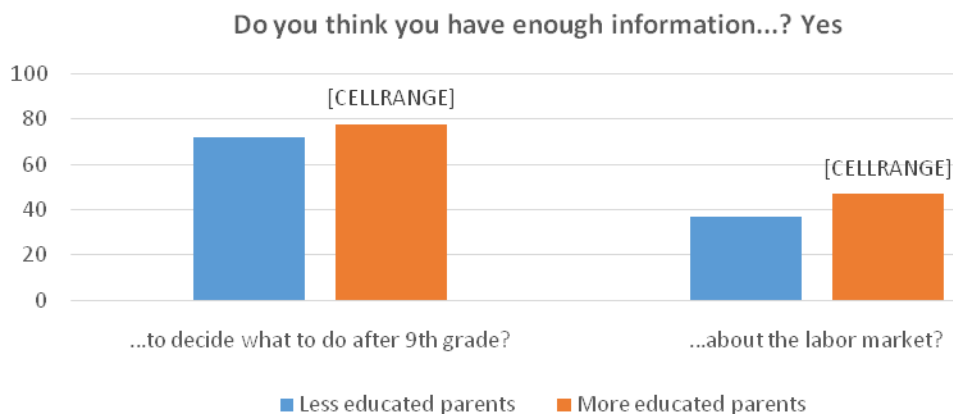

). Pe lângă aceasta, elevii și studenții, părinții cărora sunt mai puțin instruiți, au perceput greșit beneficiile studiilor la colegiu: elevii claselor a 9-a cu părinți mai puțin instruiți percep studiile la liceu, școală profesională (trei ani) și colegiu ca fiind compensate în mod egal pe piața forței de muncă, iar elevii claselor a 12-ea nu văd beneficii semnificative în obținerea unei diplome de absolvire a colegiului comparativ cu absolvirea clasei a 12-ea. Cu toate acestea, rezultatele SPM pentru lucrătorii tineri arată că diferența în câștiguri dintre absolvenții de colegiu și persoanele cu studii liceale este semnificativă

). Rezultate similare au fost constatate și în alte țări: copiii din gospodării defavorizate, pe lângă faptul că întâmpină constrângeri financiare mai mari decât alții, tind să fie în continuare dezavantajați de deficitul de informații mai semnificativ pentru alegerea carierei, precum și de orientarea mai puțin informată pe care o primesc de la părinți (Dizon-Ross 2014). Se constată faptul că barierele informaționale pot perpetua inegalitatea între generații, prin limitarea accesului la oportunități.

Figura 3. 9: Volumul de informații de care dispun elevii și studiile părinților, procente

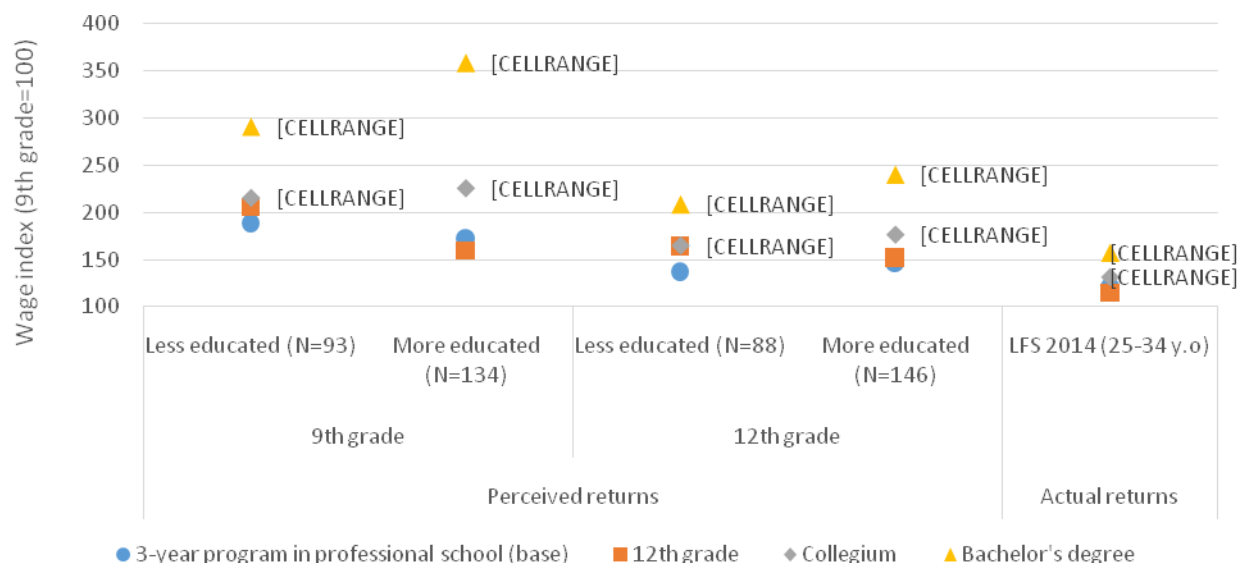

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014-2015.

Eșantion: Elevii claselor a 9-a și a 12-ea, elevii școlilor profesionale, studenții la colegii și universități.

Notă: Părinții mai puțin instruiți sunt cei care au absolvit cel mult școala profesională; părinții mai mult instruiți sunt cei care au absolvit cel puțin colegiul sau universitatea.

Figura 3. 10: Randamentul educației perceput și actual după clasa a 9-a în funcție de studiile părinților

Sursa: Randamentul perceput: calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014-2015. Calculele efectuate de autori în baza Sondajului privind forța de muncă 2014.

Note: Diferențe semnificative în indicii salariilor comparativ cu categoria de bază a programei școlii profesionale de trei ani: * 10%, ** 5%, ***1%. Indicele salariilor este calculat prin stabilirea salariile lunare percepute la vârsta de 30 de ani după absolvirea clasei a 9-a ca fiind egal cu 100. Beneficiile reale ale educației se bazează pe rezultatele regresiei Mincer: sex, vârstă, stare civilă, educație și mediu de rezidență. Pentru mai multe detalii, a se vedea anexa C.

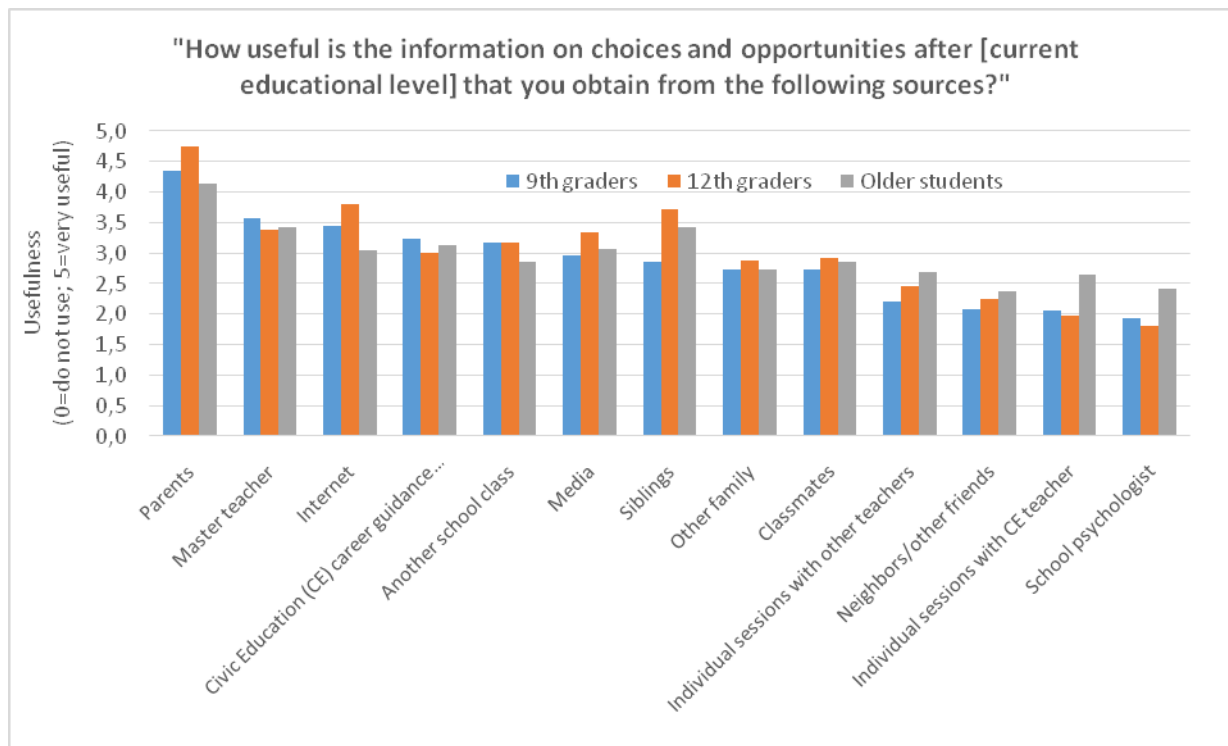
Părinții mai puțin instruiți sunt cei care au absolvit cel mult școala profesională; părinții mai mult instruiți sunt cei care au absolvit cel puțin colegiul sau universitatea.

Sursele de informații și utilitatea acestora

La diferite momente decizionale, participanții la MSJDS au căutat informații privind opțiunile educaționale, tendințele actuale și viitoare ale pieței forței de muncă, și caracteristicile locurilor de muncă în diferite sectoare și ocupații. La luarea deciziilor educaționale, elevii și studenții au avut nevoie atât de informații generale despre parcursurile educaționale pe care le-ar putea urma, cu avantajele și dezavantajele relative ale acestora, cât și de informații specifice privind înmatricularea și cerințele de absolvire, costurile, disponibilitatea școlilor și calitatea educației într-o instituție sau domeniu de studii anume. De asemenea, ei au nevoie de informații privind piața forței de muncă; participanții la sondaj au dorit să cunoască care sunt profesiile, pentru care cererea este mare sau în creștere, precum și domeniile de studii care le-ar permite ulterior să-și găsească locuri de muncă în anumite sectoare. Astfel, în momentul tranziției de la studii la piața forței de muncă, elevii și studenții au nevoie de informații despre caracteristicile diferitor locuri de muncă, cum ar fi calificările, salariul, perspectivele de carieră, prestigiul social și mediul de lucru. Unde pot tinerii din Moldova găsi toate aceste informații?

Părinții sunt percepuți ca cea mai utilă sursă de informații privind opțiunile educaționale și profesionale, tot ei fiind deseori factorii co-decizionali. Elevii și studenții de toate vârstele și de la toate nivelurile de învățământ își văd părinții ca cea mai utilă sursă de informații pentru luarea deciziilor cu privire la studii și carieră (**Error! Not a valid bookmark self-reference.**). În general, aspirațiile părinților și copiilor par să fie destul de bine armonizate: nivelul de suprapunere dintre aspirațiile elevilor și studenților și ce-și doresc părinții pentru copiii lor după absolvirea clasei a 9-a (după cum au raportat elevii/studenții) variază de la 64 procente în cazul elevilor clasei a 9-a care-și doresc să studieze peste hotare, până la 87 procente în cazul celor care doresc să studieze la liceu. Într-adevăr, elevii și studenții își percep părinții ca factori co-decizionali sau susținători ai deciziilor copiilor lor; doar 17 procente au raportat că părinții au ultimul cuvânt în planurile de educație ale studentului.

Figura 3. 11: Utilitatea surselor de informații pentru actualii elevi și studenți

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014-2015.

Note: Eșantionul include elevii claselor a 9-a, a 12-ea, și elevii mai mari (școli profesionale, studenții din colegii și universități).

Din sursele de informații disponibile în cadrul școlii, diriginții au fost considerați cei mai utili. Conform datelor SDSPM, la toate nivelurile de învățământ, dirigințele oferă informații despre care sunt alegerile și oportunitățile la absolvire; pentru actualii elevi și studenți chestionați, sprijinul oferit în acest sens de dirigințe a fost cel mai util după părinți (**Părinții sunt percepuți ca cea mai utilă sursă de informații privind opțiunile educaționale și profesionale, tot ei fiind deseori factorii co-decizionali.** Elevii și studenții de toate vârstele și de la toate nivelurile de învățământ își văd părinții ca cea mai utilă sursă de informații pentru luarea deciziilor cu privire la studii și carieră (**Error! Not a valid bookmark self-reference.**). În general, aspirațiile părinților și copiilor par să fie destul de bine armonizate: nivelul de suprapunere dintre aspirațiile elevilor și studenților și ce-și doresc părinții pentru copiii lor după absolvirea clasei a 9-a (după cum au raportat elevii/studenții) variază de la 64 procente în cazul elevilor

clasei a 9-a care-și doresc să studieze peste hotare, până la 87 procente în cazul celor care doresc să studieze la liceu. Într-adevăr, elevii și studenții își percep părinții ca factori co-decizionali sau susținători ai deciziilor copiilor lor; doar 17 procente au raportat că părinții au ultimul cuvânt în planurile de educație ale studentului.

). Mai bine de două treimi din elevi și studenți cred că informațiile primite de la diriginte sunt utile sau foarte utile, indiferent de modul la care a fost adresată întrebarea - prospectiv sau retrospectiv. Familiaritatea diriginților cu elevii/studenții este principalul motiv pentru utilitatea lor percepută: „[Alți profesori] nu cunosc care sunt competențele noastre; ei nu cunosc ... cum ne descurcăm noi în practică. Însă dirigințele cunoaște totul, deoarece el este cu noi în fiecare zi. El știe ce greșeli facem noi, cum gătim, iată de ce ne poate da sfaturi” (o elevă a școlii profesionale, mediul urban).

Mai sunt și alte resurse din cadrul școlii care pot avea o influență puternică asupra formării aspirațiilor educaționale. Modulele de orientare profesională din cadrul disciplinei de Educație civică sunt percepute ca relativ utile: între 61 și 68 procente de respondenți consideră acest curriculum util sau foarte util. O recomandare din partea cadrelor didactice cu privire la un anumit parcurs educațional poate forma sau consolida aspirațiile elevului. Jumătate din elevii claselor a 12-ea, elevii școlilor profesionale, studenții din colegii și universități chestionați au recunoscut că școala în care învață/au învățat i-a încurajat să aleagă o anumită opțiune academică după clasa a 9-a; pentru marea majoritate a studenților din colegii și universități, opțiunea recomandată a fost cea eventual urmată de ei (Tabelul 3.1: Recomandările școlii și decizia elevului după clasa a 9-a, procente). Corelația a fost mult mai redusă (43 procente) în cazul elevilor care au ajuns să învețe la o școală profesională, ceea ce demonstrează importanța pentru acest grup a preferințelor vocaționale, normelor sau constrângerilor în materie de creditare care nu sunt observate de școală. Printre actualii elevi ai claselor a 9-a, 67 procente consideră că școala în care învață i-a încurajat spre o anumită alegere academică, care pentru 77 procente din aceștia a fost de a continua studiile la un liceu.¹² Psihologul școlar este considerat cea mai puțin utilă sursă de informații în materie de orientare profesională; mai mult de jumătate din elevii chestionați au spus că nu au primit nicio orientare din partea acestui specialist.

Tabelul 3.1: Recomandările școlii și decizia elevului după clasa a 9-a, procente

		Decizia după clasa a 9-a		
		Școală profesională	Colegiu	Liceu
Recomandarea școlii după clasa a 9-a	Școală profesională	43	2	3
	Colegiu	32	88	11
	Liceu	24	9	84
	Altele	0	2	3
N		201	38	58

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPPM pentru 2014-2015.

Eșantion: Elevii claselor a 12-ea, elevii școlilor profesionale, studenții din colegii și universități.

Insuficiența informațiilor deseori împiedică părinții și profesorii să le acorde sprijinul corespunzător tinerilor din Moldova la luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesională. Dat fiind rolul părinților în calitate de consilieri la luarea acestor decizii, este deosebit de îngrijorător faptul că părinții au raportat că nu se simt suficient de informați pentru a oferi o bună orientare copiilor lor, în special

¹² Această recomandare poate fi afectată de conflictul de interese deoarece finanțarea liceelor se face per elev.

privind oportunitățile de angajare. După cum a explicat o mamă din mediul rural în cadrul focus-grupului: „Ei vor să știe... unde să se angajeze, dacă țara noastră are nevoie de astfel de profesii. Noi, părinții, nu dispunem de astfel de informații – care profesii sunt solicitate, pentru ca copiii noștri să-și poată găsi un loc de muncă aici, în țară”. Și copiii recunosc deficitul de informații al părinților lor: „Tatăl meu, probabil, nici măcar nu știe ce înseamnă un colegiu pentru a mă îndruma, iată de ce, îmi tot spunea că trebuie să merg la liceu, apoi la universitate” (studentă la colegiu din mediul urban). Mai există și senzația că profesorii nu sunt bine informați despre cariere și tendințele de pe piața muncii, respectiv ei pot să ofere doar informații de ordin foarte general. O absolventă de facultate din mediul urban, care și-a găsit un loc de muncă stabil, a explicat faptul că nu a beneficiat de orientare profesională de la profesorii săi din liceu, descriindu-i ca fiind prea distanțați de piața generală a forței de muncă („departe de ce se întâmplă altundeva”). Profesorii înșiși și-au recunoscut deficitul de informații; după cum s-a plâns o profesoară din mediul rural: „Noi doar cunoaștem care sunt înclinațiile copiilor și părinților; noi nu știm ce locuri de muncă ei pot să-și găsească”.

Alte surse informale de informații sunt frații și surorile și colegii de clasă. Printre alte surse informale de informații, elevii și studenții participanți la SDSPM i-au indicat pe frații și surorile lor pe poziția a doua după părinți (**Părinții sunt percepuți ca cea mai utilă sursă de informații privind opțiunile educaționale și profesionale, tot ei fiind deseori factorii co-decizionali.** Elevii și studenții de toate vârstele și de la toate nivelurile de învățământ își văd părinții ca cea mai utilă sursă de informații pentru luarea deciziilor cu privire la studii și carieră (**Error! Not a valid bookmark self-reference.**). În general, aspirațiile părinților și copiilor par să fie destul de bine armonizate: nivelul de suprapunere dintre aspirațiile elevilor și studenților și ce-și doresc părinții pentru copiii lor după absolvirea clasei a 9-a (după cum au raportat elevii/studenții) variază de la 64 procente în cazul elevilor clasei a 9-a care-și doresc să studieze peste hotare, până la 87 procente în cazul celor care doresc să studieze la liceu. Într-adevăr, elevii și studenții își percep părinții ca factori co-decizionali sau susținători ai deciziilor copiilor lor; doar 17 procente au raportat că părinții au ultimul cuvânt în planurile de educație ale studentului.

). Frații și surorile mai mari pot crea precedente valoroase în materie de parcurs educațional, tot ei mai pot fi și consilieri utili în ceea ce privește luarea acestor decizii, întrucât ei înșiși au trecut prin această etapă relativ recent. O studentă de colegiu din mediul urban a explicat că „Sora mea a fost cea care m-a orientat încotro să merg, ce școală să aleg. Ea este psiholog în liceul în care am învățat. Ea m-a îndrumat foarte bine și nu regret deloc”. În timp ce colegii de clasă nu sunt numai decât considerați ca fiind cea mai utilă sursă de informații, ei au fost totuși indicați ca o sursă foarte frecventă. Întrebați „Cât de des discutați despre posibilele opțiuni pe care le-ați putea urma după absolvire [actualul nivel de învățământ] cu următoarele persoane?”, elevii au indicat colegii de clasă ca fiind a treia cea mai importantă sursă în cazul elevilor clasei a 9-a, precedați de părinți și diriginte, și a doua cea mai frecventă sursă în cazul elevilor clase a 12-ea, precedați doar de părinți. Având în vedere importanța părinților, a fraților și surorilor și a colegilor de clasă în rețeaua informațională a elevului și studentului, ar putea fi util de analizat posibilitatea intervențiilor de informare la nivel de școală și de comunitate.

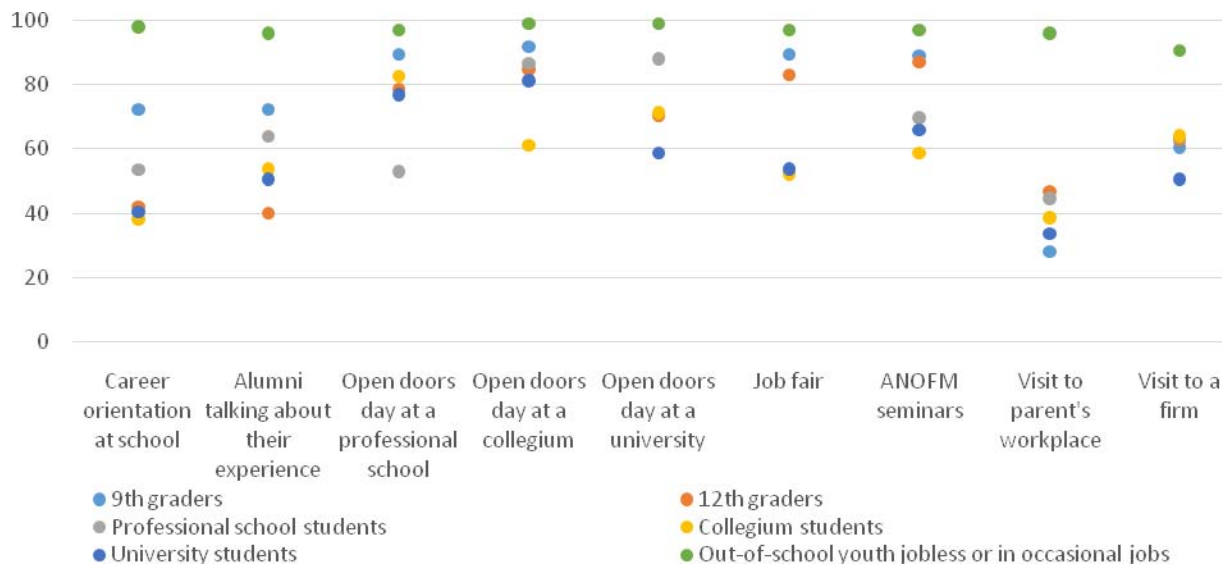
Internetul este considerat a fi o sursă utilă de informații, însă calitatea informației obținută pe această cale poate fi îndoielnică. Respondenții SDSPM consideră că Internetul este a treia cea mai utilă sursă de informații pentru luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesională. În cadrul focus-grupurilor, elevii claselor a 9-a și a 12-ea au accentuat faptul că orice persoană interesată și motivată poate găsi pe Internet informația necesară cu privire la educație și piața forței de muncă. Acești elevi consideră informarea o responsabilitate personală. Totuși, fără o platformă online bine structurată pentru informații actuale privind piața forței de muncă, Internetul poate induce percepția greșită de a fi informat.

Evaluarea activităților de orientare profesională

În general, participarea la activitățile de orientare profesională pare să fie foarte redusă, în special, în rândurile tinerilor fără un rândurile tinerilor fără un loc de muncă. În pofida afirmațiilor majorității școlilor participante la SDSPM că organizează că organizează activități de orientare profesională (de ex., întâlniri cu absolvenții sau vizite la întreprinderi), majoritatea întreprinderi), majoritatea elevilor au spus că nu au participat niciodată la astfel de activități (Figura 3. 12: Persoanele care nu au participat la sau nu cunosc despre activitățile de orientare profesională, procente

). Într-adevăr, unica activitate, la care cel puțin jumătate din respondenții chestionați au participat în clasa a 9-a, a fost o vizită la locul de muncă al părinților lor. După clasa a 9-a, sesiunile de orientare profesională la școală par să fie activitatea cea mai frecventă. În particular, tinerii fără un loc de muncă au raportat că nu au beneficiat de activități de orientare profesională nici atunci când erau învățați, nici după absolvire; aproape jumătate din ei au spus că nu au fost niciodată informați despre alte activități de orientare profesională, cu excepția vizitei la locul de muncă al părinților sau la o altă întreprindere. Utilizarea serviciilor ANOFM, la fel, a fost redusă; doar 20 procente din tinerii intervievați în afara sistemului de educație, care sunt șomeri sau sunt implicați doar în munci ocazionale, au raportat că sunt înregistrați la agenție.

Figura 3. 12: Persoanele care nu au participat la sau nu cunosc despre activitățile de orientare profesională, procente

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza datelor SDSPM pentru 2014-2015.

Activitățile care expun persoanele la piața forței de muncă au fost menționate ca fiind cele mai utile. Rezultatele analizei calitative au arătat că participanții au indicat activitățile la care nu au participat drept cele mai utile, justificând utilitatea potențială a acestora în baza necesităților și așteptărilor individuale de informații. Activitățile indicate ca inutile au fost clasificate în mare parte în baza experienței din trecut. Tabelul 3. 2: Cele mai utile activități de orientare profesională prezintă lista

activităților apreciate ca fiind cele mai utile de elevii/studentii și tinerii care și-au găsit deja un loc de muncă stabil. Cu excepția sesiunilor de orientare profesională din cadrul școlii, care sunt mai mult teoretice, restul activităților considerate cele mai utile au fost măsurile care le oferă participanților experiență reală de lucru. În particular, elevii claselor a 9-a și a 12-ea preferă activitățile desfășurate în baza școlii, în timp ce elevii/studentii care se află mai aproape de piața forței de muncă, cum ar fi cei din școlile profesionale, colegii și universități, au mai apreciat și experiențele obținute în afara instituției de învățământ, cum ar fi târgurile locurilor de muncă, vizitele la întreprinderi și stagiile. Mai jos, sunt prezentate exemple ale motivelor indicate în explicarea utilității percepute a fiecărei activități din primele cinci:

- *Sesiuni de orientare profesională la școală:* „Aș sugera desfășurarea sesiunilor de orientare profesională periodice [începând] cu clasele mai mici..., astfel încât atunci când elevii ajung la momentul în care trebuie să aleagă unde ar dori să meargă, să aibă cunoștințele necesare pentru a lua decizia corectă” (studentă la colegiu din mediul urban).
- *Persoanele care vin și ne vorbesc despre experiența lor:* „Ești orientat [atunci când discuți cu persoane cu experiență]. Ei îți oferă informații, sugerează diferite oportunități, vorbesc despre punctele forte și punctele slabe, își expun opiniile, sugestiile” (elev la școala profesională din mediul urban).
- *„Ziua ușilor deschise” în alte școli:* „Începătorii au posibilitatea de a cunoaște școala. Astfel, ei nu sunt speriați când merg la această școală, sau nu cred că va fi dificil, cel mai bine este să vezi totul cu ochii tăi” (respondentă în afara sistemului de educație, din mediul rural, șomeră sau implicată în munci ocazionale).
- *Târgurile locurilor de muncă:* „La târgurile locurilor de muncă sunt reprezentanți ai întreprinderilor care vorbesc despre ofertele de locuri de muncă și despre toate avantajele. Este o persoană care explică care sunt ofertele și salariile propuse. Ei vin cu informații. Sunt persoane specializate” (elevă la școala profesională din mediul urban).
- *Vizitele la întreprinderi:* „Cel mai bine ar fi să vizităm întreprinderi din diferite domenii și să vedem cum lucrează un manager, sau cum lucrează un tâmplar sau lăcătuș. De a vedea toate nivelurile și mediul, iar cel ce te atrage, să fie ales pentru a fi studiat” (studentă la universitate din mediul urban).
- *Stagiile:* „Tot auzim: uite ce frumos este. Dar când mergi și vezi cu ochii tăi: este diferit, la fel e și cu lucrul” (student la colegiu din mediul urban).

Tabelul 3. 2: Cele mai utile activități de orientare profesională

Cea mai utilă activitate	Persoane care vin și ne vorbesc despre experiența lor	„Ziua ușilor deschise” în alte școli	Sesiuni de orientare profesională la școală	Târgurile locurilor de muncă	Sesiuni de orientare profesională la școală	Vizite la întreprinderi	„Ziua ușilor deschise” în alte școli
	„Ziua ușilor deschise” în alte școli	Sesiuni de orientare profesională la școală	Târgurile locurilor de muncă	Sesiuni de orientare profesională la școală	„Ziua ușilor deschise” în alte școli	Târgurile locurilor de muncă	Vizite la întreprinderi
	Sesiuni de orientare profesională la școală	Persoane care vin și ne vorbesc despre experiența lor	Persoane care vin și ne vorbesc despre experiența lor	Persoane care vin și ne vorbesc despre experiența lor	Persoane care vin și ne vorbesc despre experiența lor	„Ziua ușilor deschise” în alte școli	Sesiuni de orientare profesională la școală
			Stagiile	Stagiile			
A cincea cea mai utilă activitate		„Ziua ușilor deschise” în alte școli					
	Elevii claselor a 9-a	Elevii claselor a 12-ea	Elevii școlilor profesionale și studenții la colegiu	Studenții la universitate	Tinerii în afara sistemului de educație (absolvenți ai școlilor profesionale și colegiilor) care au finalizat tranziția spre piața forței de muncă	Tinerii în afara sistemului de educație (absolvenți ai universității) care au finalizat tranziția spre piața forței de muncă	Tinerii în afara sistemului de educație, care sunt șomeri sau sunt implicați în munci ocazionale

Stagiile sunt considerate în special importante de către elevii școlilor profesionale și studenții la universitate. În cadrul interviurilor individuale, respondenții au menționat stagiile ca fiind o oportunitate valoroasă de a obține experiență de lucru și de a-și spori posibilitatea de a găsi un loc de muncă după absolvire. În Moldova, toți elevii școlilor profesionale, studenții din colegii și universități trebuie să-și realizeze stagiul înainte de absolvire. Deși majoritatea stagiilor durează mai puțin de trei luni, ele oricum sunt percepute ca fiind utile sau foarte utile de aproape 90 procente din elevi/studenți de la toate nivelurile de învățământ. Stagiile au fost apreciate pentru faptul că le permit stagiilor să afle care sunt adevăratele caracteristici ale locului de muncă la care aspiră, precum și pentru că le oferă elevilor/studenților experiență de lucru. De asemenea, aproape jumătate din elevi și studenți cred că este probabil sau foarte probabil ca după absolvire să lucreze anume la întreprinderea unde și-au realizat stagiul, femeile fiind mai predispușe față această afirmație decât bărbații.

Participanții la SDSPM au sentimente mixte față de utilitatea modulului de orientare profesională din cadrul Educației civice. Peste 60 procente din toți elevii/studenții intervievați, care au primit informații despre alegerile și oportunitățile existente după finalizarea actualului nivel de învățământ în cadrul orei de Educației civice, le consideră ca fiind utile sau foarte utile. Totuși, în cazul participanților la focus-grupuri, utilitatea percepută a disciplinei respective a fost foarte variată. Unii o privesc ca pe un forum în

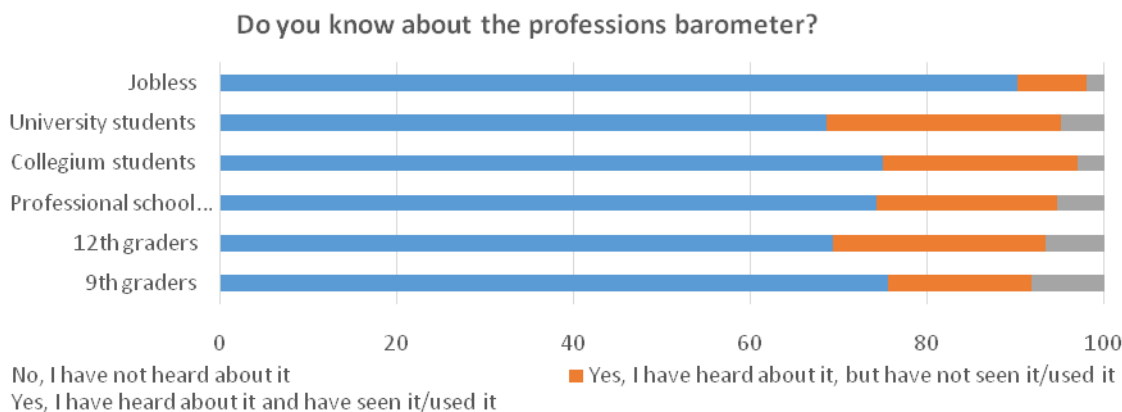
cadru la care ei pot reflecta asupra planurilor în materie de studii și profesie: „De fapt, doar după ce am participat la aceste ore, eu mi-am pus bazele și mi-am consolidat opinia despre ce vreau să fac după liceu” (elevă în clasa a 12-ea din mediul rural). Totuși, în cazul altor respondenți, disciplina respectivă a fost deseori neglijată atât de elevi, cât și de profesori: „Orele de Educație civică nu au fost considerate importante, iar elevii nu le-au acordat mare atenție. Noi nu eram la vârstă la care să înțelegem că aceste ore sunt necesare” (studentă la universitate din mediul urban).

Facilitarea accesului la informațiile despre studii și profesii (cum ar fi Barometrul Profesiilor), precum și o mai bună structurare a acesteia, ar putea spori absorbția acesteia. Conform datelor interviurilor individuale și a discuțiilor în cadrul focus-grupului, foarte puțini cunosc despre existența Barometrului Profesiilor, în special în rândurile tinerilor fără un loc de muncă sau care sunt angajați doar cu jumătate de normă (Figura 3. 13: Cunoașterea despre Barometrul Profesiilor, procente). Vorbind despre nevoile lor de informare, participanții la focus-grupuri au descris modul în care informațiile utile ar putea fi oferite:

Informația există, însă ei nu cunosc cum să o gestioneze. ... Ar fi bine ca aceasta să fie sistematizată, astfel încât oamenii să se poată orienta corect și să-și poată găsi un loc de muncă. Acum ei merg la studii, dar pe urmă ... ei vor merge la piață să vândă pește cu diplomă de studii superioare. Ei ar trebui să poată să se orienteze pentru a înțelege în ce constă o anumită profesie și dacă aceasta este ceea ce-și doresc să facă, atunci să meargă mai departe... De asemenea, eu cred că informația despre locurile vacante ar trebui să fie mai structurată – nu doar anunțuri aruncate aici și acolo – să fie mai ușor de găsit pentru tinerii specialiști. În țara noastră, informarea mai mult se bazează pe: „Ascultă, vecinul sau nanul meu mi-a zis despre un loc de muncă și eu am de gând și să încerc să mă angajez”. Este nevoie de un sistem, în special, pentru tineri, pentru că ei încă nu s-au orientat în viață bine, care să le permită să-și găsească mai ușor un loc de muncă”.

- Elevă la școala profesională din mediul urban

Figura 3. 13: Cunoașterea despre Barometrul Profesiilor, procente

4. Implicații la nivelul politicilor: învățarea din experiența altor țări

Constatările studiului în ceea ce privește instituțiile din Moldova

O concluzie pozitivă a studiului cu privire la deciziile în materie de orientare școlară și profesională este faptul că elevii și studenții apreciază informațiile referitoare la alegerile educaționale și profesionale. Nu este nevoie de a convinge elevii și studenții din Moldova de faptul că informațiile privind parcursurile educaționale sau locurile de muncă disponibile sunt importante atunci când ei iau deciziile privind calea de urmat după clasa a 9-a sau a 12-ea. Elevii și studenții recunosc faptul că oportunitățile de angajare de mâine influențează alegerile pe care le fac astăzi. Totodată, ei au fost foarte specifici în privința *tipurilor* de informații de care au nevoie: opțiunile educaționale (ce să studieze și unde, calitatea diferitor instituții de învățământ, cerințele de admitere, și costuri); tendințele actuale și viitoare ale pieței forței de muncă pentru diferite profesii, sectoare și domenii; și caracteristicile specifice ale locului de muncă (de ex., salariul și condițiile de muncă). Accentul pus pe utilizarea Internetului pentru căutarea informațiilor sugerează faptul că instrumentele online pot fi o opțiune eficientă pentru furnizarea informațiilor către acest grup țintă.

Totuși, Moldova are lacune informaționale semnificative care necesită a fi abordate din primii ani de școală, la universitate și după. Mulți respondenți s-au arătat îngrijorați din cauza lipsei de informații despre piața forței de muncă, fetele fiind mai îngrijorate decât băieții. Deficitul perceput de informații este mai mare în cazul respondenților care sunt mai aproape de momentul când trebuie să treacă de la studii la muncă - studenții de universitate și elevii școlilor profesionale - ceea ce sugerează că elevii/studenții din etapele anterioare pot să-și subestimeze nevoile de informații. În același timp, mulți studenți din universități și elevi ai școlilor profesionale nu știu cu ce ar dori să se ocupe către vârsta de 30 de ani, probabil aceasta se datorează lipsei de informații, ceea ce poate contribui la extinderea tranziției școală-muncă. Totodată, mai există și unele percepții greșite despre parcursurile educaționale (de ex., ușurința relativă cu care se poate continua studiile la universitatea de la diferite traseuri); calificările educaționale pentru anumite profesii; și beneficiile salariale la unele niveluri de învățământ. În final, atât expunerea la cât și proeminența activităților de orientare profesională este foarte redusă: puține persoane au raportat că au participat la astfel de activități, chiar dacă acestea sunt incluse în curriculumul învățământului secundar. Întrucât deciziile importante privind orientarea profesională sunt luate destul de devreme în viața unei persoane, în special când trebuie să aleagă între învățământul profesional sau general (în clasa a 9-a), activități care să-i ajute pe elevi să facă alegeri bune ar fi utile în învățământul gimnazial și pe parcursul diferitor niveluri în învățământ, ținând cont de cele mai relevante tipuri de informații și modul de furnizare a acestora pentru fiecare tip de audiență țintă.

Serviciile de informare par să fie deosebit de importante pentru copiii și tinerii din Moldova din mediile mai vulnerabile. După cum s-a demonstrat în baza datelor SDSPM, copiii cu părinți mai puțin instruiți sunt mai expuși deficitului de informații decât semenii lor mai privilegiați. Datele din alte țări sugerează că aceștia și alte grupuri vulnerabile, cum ar fi fetele, tinerii din mediul rural și cei care abandonează școală pot, de asemenea, fi mai constrânși în alegerile lor din cauza normelor sociale și a faptului că sunt mai vulnerabili la „capcanele aspirațiilor”. Experiența țărilor OCDE sugerează că intervențiile preventive și timpurii adresate acestor grupuri pot da rezultate. Exemple în acest sens sunt măsurile de sporire a sensibilizării și gradului de responsabilitate a școlilor, în special a profesorilor și a celor care sunt direct implicați în activitățile de orientare profesională, de identificare a persoanelor vulnerabile, sau de dezvoltare a serviciilor de monitorizare pentru cei care abandonează școală (OCDE 2004).

Întrucât copiii apreciază îndrumarea și opiniile din partea adulților, serviciile de informare ar beneficia din implicarea rețelelor sociale ale tinerilor, cum ar fi părinții, familia și comunitatea. Respondenții SDSPM empatizează rolul părinților și, într-o măsură mai mică, a altor membri de familie și a comunității în oferirea sfaturilor privind deciziile în materie de orientare școlară și profesională. Datele din alte țări demonstrează că este vital ca părinții să dispună de informații cu privire la parcursurile educaționale,

tendințele pieței forței de muncă și beneficiile educației. Intervențiile părinților au un rol direct în activitățile de orientare profesională – de exemplu, prin aprovizionarea lor cu materiale de orientare pentru a fi studiate și discutate cu copiii lor în scopul elaborării unui plan de acțiune comun pe termen scurt, mediu și lung – poate îmbunătăți atât legăturile dintre părinți și copii, cât și abilitatea de a planifica carierele, de a lua decizii privind acele planuri și de a colecta informații relevante cu privire la studii și profesii (Palmer și Cochran 1988). Rezultatele unui experiment desfășurat în cartierele (cele mai) defavorizate ale Parisului, Franța, arată că ședințele de informare din învățământul gimnazial dintre directorii de școală, elevii cu performanță redusă și părinții acestora au avut drept rezultat faptul că elevii și-au adaptat mai bine alegerile planificate în materie de școlarizare pentru liceu la rezultatele scontate și astfel a fost redus nivelul de repetare a clasei și de abandon școlar (Goux et al. 2014). În termeni mai generali, exemplele din Europa sugerează că pentru a îmbunătăți rezultatele în educație și pe piața forței de muncă, este nevoie de coordonarea mai multor și diferitor actori: școala, părinții, grupurile comunitare, mentorii/modelele de urmat și angajatorii (CEDEFOP 2010).

Serviciile eficiente de orientare profesională ar oferi o interfață cu angajatorii pentru a asigura conținut practic și expunere la mediul de lucru. Participanții la SDSPM au apreciat înalt experiența la un loc de muncă real nu doar ca o oportunitate de a afla mai multe despre locurile de muncă în procesul de luare a deciziilor privind cariera, dar și ca o posibilitate care facilitează procesul de căutare a unui loc de muncă prin oferirea unei interfețe cu angajatorii și de acumulare a competențelor de muncă. Suplimentar la activitățile de orientare profesională în școli, respondenții s-au arătat interesați de informațiile și experiențele profesionale practice, prin intermediul activităților școlare, cum ar fi întâlnirile cu angajatorii și lucrătorii, precum și activitățile extra-școlare, cum ar fi târgurile de carieră și a locurilor de muncă, vizite la locul de muncă, și stagiile de practică. Din perspectiva reducerii neadecvării competențelor, implicarea activă a sectorului privat – viitorii angajatori – în activități care sprijină luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesionale, de asemenea, este esențială.

În baza acestor concluzii preliminare, Tabelul 4. 1: Experiențele de politici din alte țări

centralizează exemple utile de programe din cadrul OCDE și din alte țări. Unele politici pot fi ușor implementate pe termen scurt; altele necesită mai multe activități de pregătire, respectiv, sunt obiective pe termen lung. Politicile cu impact pe termen scurt pot (1) face ca informațiile disponibile cu privire la educație și piața forței de muncă să fie mai accesibile, mai ușor de folosit și mai relevante; și (2) îmbunătăți instrumentele existente de orientare profesională. Politicile cu impact pe termen mediu pot (3) identifica și acorda asistență elevilor care pot fi cei mai expuși riscului lipsei de informații, și (4) veni în ajutor consilierilor potențiali, cum ar fi părinții sau liderii comunitari. În sfârșit, impactul unor politici este mai probabil să fie observat pe termen lung; acestea se concentrează pe (5) consolidarea parteneriatelor cu angajatorii, și (6) dezvoltarea instrumentelor inovative de orientare profesională. Majoritatea programelor prezentate în Tabelul 4. 1: **Experiențele de politici din alte țări**

, descrise mai detaliat în Anexa D, nu au fost evaluate în mod riguros; acestea sunt mai curând prezentate cu titlul de exemple simple care pot fi luate în considerare la elaborarea programelor pentru Moldova, și nu drept cele mai bune practici. Deoarece Moldova nu dispune de informații cu privire la acoperirea și eficiența intervențiilor aplicate la nivel de țară, monitorizarea și evaluarea ar trebui să reprezinte partea principală a tuturor strategiilor pentru a face sistemul mai eficient (*Sursa: OCDE 2004.*).

Caseta 4. 1: Monitorizarea și evaluarea sistemelor de orientare profesională

În general, lipsește informația despre ce anume funcționează în cazul orientării profesionale. O evaluare riguroasă ar solicita, printre altele, monitorizarea persoanelor de-a lungul timpului pentru a observa efectele diferitor tipuri de practici de orientare profesională asupra câștigurilor, satisfacția la locul de muncă, și cât de bine a fost racordată educația la profesiile reale. Mai mult, o monitorizare și evaluare bună sunt esențiale pentru a actualiza în mod continuu relevanța sistemelor de orientare profesională. Mai jos, sunt propuse unele abordări pe care Moldova le-ar putea avea în vedere:

- Anchete ale gradului de conștientizare și de satisfacție a elevilor și părinților față de programele școlare de orientare profesională;
- Monitorizarea traseului socio-profesional al absolvenților (*Tracer Surveys*) pe școli pentru a urmări parcursurile educaționale și profesionale ale elevilor;
- Consultări cu angajatorii pentru a asigura integrarea corectă în programele de orientare profesională a tendințelor pieței forței de muncă și a faptului că deficitul de competențe identificat pe piața forței de muncă este abordat în curriculum; și
- Elaborarea orientărilor naționale cu atribuirea clară a responsabilităților părților interesate, cum ar fi școala, serviciile publice de ocupare a forței de muncă, angajatorii și elevii; obiective clare bazate pe rezultate; și diseminarea rezultatelor către studenți, părinți și angajatori.

Sursa: OCDE 2004.

Tabelul 4. 1: Experiențele de politici din alte țări

OBIECTIV	TERMENUL IMPACTULUI	INIȚIATIVA	EXEMPLE INTERNAȚIONALE
Informațiile disponibile cu privire la educație și piața forței de muncă sunt mai accesibile, mai ușor de folosit și mai relevante	Termen scurt	Observatoarele pieței forței de muncă	Oficiile regionale ale pieței forței de muncă din Polonia funcționează în calitate de observatoare ale pieței forței de muncă și își direcționează informațiile către o gamă largă de părți interesate: autoritățile regionale și locale, oficiile regionale și locale ale pieței muncii, angajatorii și investitorii în căutare de informații privind competențele forței de muncă și instituțiilor de învățământ secundar și de formare. Aceste oficii prezintă rezultatele monitorizării și analizei pieței forței de muncă, pe care o desfășoară în diferite forme: buletine și rapoarte periodice, studii ocazionale, ateliere de lucru, etc. Informația este disponibilă prin intermediul paginilor de Internet individuale ale Oficiile regionale ale pieței muncii.
Îmbunătățirea instrumentelor existente de orientare profesională	Termen scurt	Asigurarea elevilor și studenților cu informații și activități de orientare profesională la o vârstă relativ tânără	În Elveția, pe parcursul învățământului secundar de treapta I, elevii participă la orele de orientare profesională și pregătire profesională, în cadrul cărora ei sunt încurajați să se gândească la viitorul lor și să-și analizeze preferințele și capacitățile profesionale. De asemenea, li se comunică despre Centrele de informare și orientare, unde ar putea, la necesitate, beneficia de sprijin suplimentar.
			În Austria, disciplina orientare profesională, predată pe parcursul a 32 de săptămâni, este obligatorie pentru elevii claselor a 7-ea și a 8-a. Curriculumul poate fi predat ca obiect separat sau poate fi integrat în alte discipline obligatorii. Totodată, se acordă multă atenție „experiențelor de muncă timpurii” obținute la agenții economici sau instituțiile locale. Pentru aceste experiențe sunt alocate cel puțin 30 de ore de curs în clasele a 7-ea și a 8-a, suplimentar la cele 32 de ore de orientare profesională.

			<p>În Finlanda, curriculumul pentru clasa a 7-ea (vârsta 13-14 ani) prevede trei zile de experiență de muncă, deseori la locul de muncă al unuia dintre părinți sau la un agent economic selectat din baza de date locală. Numărul zilelor obligatorii de experiență de muncă se ridică la 5 în cazul elevilor din clasele a 8-a și la 9 pentru cei din clasa a 9-a.</p>
		<p>Îmbunătățirea sistemului de stagii de practică în învățământul profesional și universitare</p>	<p>Abordarea bazată pe ucenicie - parte integrantă a formării profesionale din Germania - implică un sistem de formare profesională duală, unde formarea profesională este complet integrată prin parțial formarea la locul de muncă în cadrul întreprinderilor și parțial predarea în sălile de clasă în școlile profesionale. Accentul se pune pe formarea practică; doar 20 procente sunt alocate părții teoretice, predată în clasă. Stagiile de ucenicie se desfășoară în cadrul întreprinderilor unde se pot obține calificări (<i>learning companies</i>) recunoscute, care funcționează în baza regulamentelor naționale privind formarea. Calitatea este asigurată de camerele meșteșugarilor și de industrie și comerț. Succesul sistemului dual se datorează patronajului sectorului privat și al altor parteneri, precum și în combinarea analizei necesităților locale cu strategiile educaționale și economice generale.</p> <p>Universități din SUA, cum ar fi Northeastern sau Drexel, sunt bine cunoscute pentru faptul că oferă educație „de cooperare”, ceea ce înseamnă că studenții realizează stagii obligatorii în cadrul întreprinderilor pe o perioadă de 2-3 semestre pe parcursul studiilor la universitate. Aceste stagii le oferă studenților posibilitatea de a obține o experiență de muncă valoroasă, deseori în companii mari, care le permite să-și extindă rețelele de căutare a unui loc de muncă în viitor. Datorită educației de cooperare, studenții universitari deseori trec fără pauze de la absolvire la angajare.</p>

		Târgurile locurilor de muncă și de cariere	În Austria, în fiecare an sunt organizate trei târguri mari de cariere, care acoperă toate grupurile țintă: studenții din învățământul profesional, învățământul superior și educația pentru adulți. Târgurile atrag mii de persoane, implică sute de organizații profesionale și comerciale, angajatori, sindicate și instituții de învățământ și sunt în mod strategic propuse școlilor și comunităților.
		Vizitele absolvenților în școli	În Finlanda, absolvenții deseori vizitează instituțiile de învățământ secundar de treapta II pentru a le oferi actualilor elevi informații despre experiențele lor la universitate și în carieră.
Identificarea și acordarea asistenței elevilor/studentilor care ar putea fi cei mai expuși riscului lipsei de informații	Termen mediu	Identificarea timpurie a necesităților de sprijin academic și acordarea specifică unui astfel de sprijin.	În Regatul Unit, tinerii cu nevoi educaționale speciale sau cu dizabilități sunt informați despre oportunitățile propuse de în materie de educație, formare și angajare și sunt direcționați spre programele educaționale care le permit efectuarea tranziției spre angajarea remunerată.
			Programele din cadrul comunităților din Regatul Unit, cum ar fi „Mosaic”, oferă mentorat în baza serviciilor oferite de voluntari pentru elevii din învățământul primar și secundar din medii vulnerabile, pentru a-i ajuta să-și dezvolte talentele și potențialul.
			„IntoUniversity” sunt centre locale de învățare din Regatul Unit care oferă programe inovative ce ajută tinerii din mediile dezavantajate să fie admiși la o universitate sau să-și realizeze alte aspirații alese, acordându-le sprijin academic primar și secundar, cu experiențe de învățare focusate pe un subiect, și programe de mentorat cu implicarea studenților universitari sau a absolvenților deja angajați cu normă întreagă.

		<p>Srijin în cadrul școlii oferit de consilierii în carieră externi de la serviciile de ocupare a forței de muncă</p>	<p>În Germania, profesorii, psihologii și consilierii școlari sunt sprijiniți de experți din exterior. Consilierii specializați merg în școli și lucrează cu consilierii în carieră din cadrul școlii. Ei mai găzduiesc vizitele elevilor la birourile lor, pentru ca tinerii să se poată familiariza cu resursele disponibile la centrele de ocupare a forței de muncă. Fiecărui consilier în carieră îi sunt atribuite circa cinci școli din învățământul secundar, și date fiind cunoștințele lor despre necesitățile angajatorilor locali, aceștia sunt în poziția de a face recomandări elevilor din școlile de care sunt responsabili despre tendințele pieței forței de muncă, condițiile de muncă la diferite locuri de muncă, precum și despre competențele solicitate de diferiți angajatori locali. Rolul lor de dezvoltare a rețelei și coordonare reprezintă, astfel, un element esențial al sistemului german de orientare profesională.</p>
		<p>Promovarea responsabilității sociale a școlii</p>	<p>În Regatul Unit, școlile sunt responsabile de informarea elevilor și de colectarea informațiilor privind rezultatele în materie de orientare școlară și profesională a absolvenților lor. Toți elevii înregistrați primesc informații independente privind orientarea profesională începând cu clasa a 8-a (12-13 ani) și până în clasa a 13 (17-18 ani).</p> <p>În Austria, școlilor și se cere să coordoneze orientarea profesională pentru elevii lor, prin elaborarea a unui plan de realizare a activităților de orientare profesională și documentarea implementării acestor activități.</p>
		<p>Servicii de tip „pop-up” (temporare) pentru a deservi regiunile dificile</p>	<p>În Germania, Oficiul federal de angajare în câmpul muncii instalează centre temporare pentru a deservi regiunile îndepărtate.</p> <p>În Africa de Sud, serviciile de angajare în câmpul muncii utilizează chioșcurile mobile (în autobuse) deschise atât pentru angajatori, cât și pentru persoanele în căutarea unui loc de muncă.</p>

			În Rusia, Mexic, Argentina și Turcia, agențiile publice de ocupare a forței de muncă, prin intermediul parteneriatelor cu autoritățile locale, organizațiile non-guvernamentale (ONG-uri) și agențiile private, prestarea servicii comunităților mici îndepărtate.
Informarea potențialilor îndrumatori	Termen mediu	Implicarea părinților în activitățile de consiliere	În Austria, începând cu clasele a 5-ea, consilierii sunt disponibili pentru toți elevii și părinții lor pentru a le răspunde la întrebări generale despre viitoarele opțiuni educaționale și profesionale. Discuțiile copil-părinte-profesor din clasele a 7-ea și a 8-a, de asemenea, asigură implicarea părinților în discuțiile asupra capacităților, inclinațiilor și problemelor copiilor lor.
			În Regatul Unit, tinerii cu vârstele între 14 și 19 ani beneficiază de servicii și evenimente de Consiliere și Orientare, la care participă elevii, împreună cu părinții și prestatorii de servicii de formare. Evenimentele includ sprijin pentru luarea deciziilor în Anul 9, tururi educaționale, proiecte de mentorat, târguri de cariere și conferințe ale personalului.
			Un proiect recent, finanțat de Banca Mondială în Azerbaidjan, a inclus elaborarea și desfășurarea unei campanii de advocacy prin intermediul mass-media, menită să contribuie la schimbarea mentalității părinților despre viitorul copiilor lor.
Consolidarea parteneriatelor cu angajatorii	Termen lung	Parteneriate dintre școli, angajatori și/sau Serviciile publice de ocupare a forței de muncă pentru a asigura interacțiunea elevilor/studentilor cu întreprinderile prin, de ex., vizitele la școală a angajatorilor,	În Germania, colaborarea școală-angajator este strânsă, iar guvernul federal, Länder (landurile), municipalitățile, ONG-urile și prestatorii privați de servicii de orientare profesională joacă un rol important în sistemul gestionat de Oficiul Federal de Angajare în Câmpul Muncii (FEO, Federal Employment Office). De asemenea, curriculumul învățământului dual se focusează în mod clar pe expunerea la muncă ca un mijloc de furnizare a informațiilor privind opțiunile educaționale și profesionale. Implicarea tuturor părților interesate – părinți, absolvenți reprezentanți ai mediului de afaceri, sindicate și organizații neguvernamentale – în proces asigură funcționarea sistemului.
			În Regatul Unit, școlile pot utiliza resurse gratuite, cum ar fi

		lucrătorilor, absolvenților, vizite la locul de muncă și stagii de practică.	<p>„Inspiring the Future” pentru a contacta cu angajatorii și profesioniștii voluntari din toate sectoarele și profesiile și de a-i invita la școlile secundare și colegiile de stat pentru a le vorbi studenților despre profesia lor. Și angajatorii pot contribui, prin organizarea discuțiilor despre profesii, târgurilor locurilor de muncă și vizitelor la locurile de muncă. „Business Class” desfășurat de „Business in the Community”, oferă un cadru sistematic pentru companii în scopul sprijinirii tinerilor dezavantajați social, instituind parteneriate pe termen lung cu școlile frecventate de aceștia. De asemenea, școlile se pot înscrie la „Career Academies UK”, care oferă programe structurate tinerilor cu vârsta între 16 și 19 ani, cu acces la mediul de lucru; angajatorii voluntari oferă lecții, mentorat, vizite la locuri de muncă și stagii la întreprinderile lor.</p> <p>În Austria, școlile trebuie să-și creeze propriile sisteme de orientare profesională și să colaboreze strâns la nivel regional cu astfel de actori, cum ar fi Serviciul public de angajare în câmpul muncii, asociațiile regionale economice și de afaceri.</p>
Dezvoltarea instrumentelor inovative de orientare profesională	Termen lung	Informare online privind parcursurile educaționale și instituții, cum ar fi clasamentele școlilor, instrumentele de auto-evaluare și luare a deciziilor.	<p>În Mexic, „Orientarea profesională în memoria mea” (<i>Orientación vocacional en mi memoria</i>) este formată dintr-un pachet informațional – instrumente de auto-evaluare, liste cu opțiuni educaționale pentru diferite interese și abilități, și caracteristicile locurilor de muncă pentru diferite profesii. Pachetul respectiv este oferit elevilor din liceu pe un card de memorie, dar și online.</p>
			<p>Proiectul „Mycompetence” din Bulgaria a creat un sistem online pentru auto-evaluarea competențelor și furnizarea informațiilor privind competențele necesare pentru diferite profesii. Site-ul oferă elevilor și persoanelor în căutarea unui loc de muncă cataloage cu diferite sectoare și locuri de muncă, o hartă a competențelor, standarde profesionale pentru funcțiile cheie, instrumente de auto-evaluare, și o platformă de E-învățare pentru diferite competențe.</p>
			<p>Programul „USA College Navigator” oferă elevilor/studentilor</p>

			<p>acces la informații privind mai bine de 9 000 colegii, universități și școli profesionale și școli tehnice după ciclul secundar. Utilizatorii pot căuta în baza de date după locație, tipul instituției, domeniile de specializare oferite, disponibilitatea serviciilor de cazare, precum și multe alte opțiuni. De asemenea, utilizatorii pot selecta profilurile a mai multor școli pentru o comparație în paralel, cu opțiunea de a salva toate rezultatele căutărilor. Acest program este un produs al Centrului Național de Statistici în Educație (NCES, National Center for Education Statistics), care face parte din Institutul de Științe ale Educației al Departamentului pentru Educație al SUA.</p>
			<p>În Statele Unite, „Peterson's” este un cunoscut editor de ghiduri al colegiilor, care oferă resurse gratuite cu opțiunea de căutare a informației privind o varietate de programe de formare și de educație, programe universitare și post universitare, școli profesionale și programe de învățământ la distanță. „Bestcours4me” oferă informații privind randamentul în ceea ce privește salariile la anumite grade academice și universități.</p>
		Resurse online de orientare a opțiunilor ocupaționale	<p>„CareerOneStop” este o resursă guvernamentală din SUA care oferă persoanelor în căutarea unui loc de muncă o varietate de instrumente și resurse de explorare a carierei, educație, instrucțiuni pentru căutarea unui loc de muncă, precum și informații despre salarii.</p>
			<p>Instrumentul „My Vocational Situation” (Situația mea vocațională) din SUA este deseori utilizat pentru a măsura cunoștințele legate de carieră și determinarea în procesul decizional privind cariera. Instrumentul identifică cursele de incertitudine (de exemplu, neclaritate în privința caracteristicilor diferitor profesii, în privința modului de alegere a unei profesii, sau disciplinele a fi studiate pentru a se califica pentru o anumită profesie) și constrângerile (de exemplu, financiare sau sociale).</p>
			<p>UCAS este Serviciul de admitere al colegiilor și universităților</p>

			din Regatul Unit, care gestionează cererile pentru cursurile universitare și cererile pentru cursurile post-universitare, conservatorii și formarea profesională a profesorilor. Pentru a conecta elevii la învățământul superior, UCAS oferă consiliere imparțială privind opțiunile post-16. „Unistats” oferă date oficiale pentru diverse cursuri din ciclul de licență după de gradul de satisfacție din Sondajul Național al Studenților.
--	--	--	--

Ce poate învăța Moldova de la alte țări?

Raționamentul politicii publice pentru soluționarea constrângerilor informaționale se bazează pe faptul că odată înlăturate, educația și piața forței de muncă vor deveni mai eficiente la costuri relativ reduse. Intervențiile care se referă la furnizarea informațiilor privind educația și piața forței de muncă permit investiții mai optime în capitalul uman și o mai bună alocare a resurselor pe piața forței de muncă. Într-adevăr, intervențiile care vizează informarea s-au dovedit a fi măsuri eficiente din punct de vedere al costurilor în abordarea provocărilor specifice pe piața forței de muncă (Kuddo 2009; Betcherman, Dar, și Olivas 2007).

Un sistem eficient de orientare profesională în Moldova ar însemna o coordonare strânsă între toți constituenții și expunere la mediul de lucru ca parte integrantă a sistemelor de educație și formare. SDSPM a dezvăluit atât deficitul de informații perceput, cât și cel real, cu privire la factorii care contează la luarea deciziilor în materie de orientare școlară și profesională. Deși este dificil de luat o decizie asupra celor mai bune practici fără a dispune de mai multe informații privind acoperirea, și în cele din urmă, asupra rezultatelor pieței forței de muncă, se conturează două axe: importanța colaborării strânse dintre actorii pieței forței de muncă, partenerii sociali, școlile și agențiile publice, și importanța experienței practice și reale a ce înseamnă un post de muncă.

Sistemele eficiente de orientare profesională sunt susținute de rețele puternice. Sistemele de orientare profesională concepute pentru a reduce discrepanțele pe piața forței de muncă depind inevitabil de coordonarea dintre numeroși actori – instituțiile educaționale, angajatorii, elevii/studentii, agențiile publice de ocupare a forței de muncă, etc. O lecție-cheie care rezultă din analiza diferitor inițiative internaționale, fie că este vorba de furnizarea informației, identificarea necesităților, sau intensificarea legăturilor cu mediul de muncă, este că cele mai complexe sisteme (e.g., în Germania) se bazează pe colaborarea strânsă dintre toți actorii. Comunitatea de afaceri este în particular implicată îndeaproape în sistemele de educație și formare, precum și de orientare profesională.

Expunerea timpurie, frecventă și amplă la mediul de muncă este un mod eficient pentru elevi și studenți de a învăța despre experiența de muncă în general, condițiile diferitor posturi de muncă, precum și de a se convinge cât de bine se potrivește ocupația cu înclinațiile lor. Interacțiunile dintre elevi/studenți și potențialii angajatori contribuie la dezvoltarea rețelelor și asigură experiență practică, care ulterior îi poate ajuta pe elevi/studenți să devină mai competitivi pe piața forței de muncă. Acestea le mai oferă elevilor și studenților informații utile pentru decizia privind parcursul profesional, oferindu-le posibilitatea de a-și testa potrivirea pentru diferite ocupații. Există multe și diferite moduri în care întreprinderile și tinerii pot interacționa, spre exemplu, în cadrul școlii, prin intermediul vizitelor informale la întreprinderi, precum și prin stagii și ucenicii. Mobilizarea sprijinului și angajamentului întreprinderii față de aceste activități implică un dialog strâns cu sectorul privat în scopul promovării avantajelor unei colaborări mai strânse și parteneriatului între întreprinderi în procesul de concepere a sistemelor de orientare profesională.

Referințe

- Arcidiacono, P. V., J. Hotz, and S. Kang, 2012. "Modeling College Major Choices using Elicited Measures of Expectations and Counterfactuals." *Journal of Econometrics* 166 (1): 3–16.
- Arias, O. S., C. Sánchez-Páramo, M. E. Dávalos, I. Santos, E. R. Tiongson, C. Gruen, N. de Andrade Falcão, G. Saiovici, and C. A. Cancho. 2014. "Back to Work: Growing with Jobs in Europe and Central Asia". Washington, DC: World Bank.
- Avery, C., and T.J. Kane. 2004. "Student Perceptions of College Opportunities. The Boston COACH Program." In *College Choices: The Economics of Where to Go, When to Go, and How to Pay for it*, edited by C. M. Hoxby, 355–94. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Avitabile, C., and R. E. De Hoyos Navarro. 2015. "The Heterogeneous Effect of Information on Student Performance: Evidence from a Randomized Control Trial in Mexico." Policy Research Working Paper 7422 World Bank, Washington, DC.
- Bandura, A., C. Barbaranelli, G. V. Caprara, and C. Pastorelli. 2001. "Self-efficacy Beliefs as Shapers of Children's Aspirations and Career Trajectories." *Child Development* 72 (1): 187–206.
- Becker, G. S., 1962. "Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis." *Journal of Political Economy* 70 (1):9–49.
- Betcherman, G., A. Dar, and K. Olivas. 2004. "Impacts of Active Labor Market Programs: New Evidence from Evaluations with Particular Attention to Developing and Transition Countries." Social Protection Working Paper No. 0402, World Bank, Washington, DC.
- Beffy, M., D. Fougère, and A. Maurel. 2012. "Choosing the Field of Study in Postsecondary Education: Do Expected Earnings Matter?" *Review of Economics and Statistics* 94(1): 334–47.
- Brunello, G., and D. Checchi. 2007. "Does School Tracking Affect Equality of Opportunity? New International Evidence." *Economic Policy* 22 (52): 782–861.
- Burchell, B., V. Hardy, J. Rubery, and M. Smith. 2014. "A New Method to Understand Occupational Segregation in European Labor Markets." Luxembourg, Publication Office of the European Union, 2014
- Business Environment and Enterprise Performance Survey (BEEPS). 2013. World Bank, Washington, DC.
- CEDA 2014. "Re-engineering Vocational Orientation and Career Counselling (REVOCC)." <http://ceda.md/en/projects/revocc/>.
- . 2015. "Baseline Study, Re-engineering Vocational Orientation and Career Counselling," <http://ceda.md/wp-content/uploads/2015/09/Baseline-study-on-the-current-situation-in-the-field-of-career-guidance.pdf>.
- CEDEFOP 2010. "Guiding At-risk Youth through Learning to Work. Lessons from across Europe." Research paper n.3. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cerdan-Infantes, P., and D. P. Filmer. 2015. "Information, Knowledge and Behavior: Evaluating Alternative Methods of Delivering School Information to Parents." Policy Research Working Paper Series 7233, World Bank, Washington, DC.

- Chiappori, P., M. Iyigun, and Y. Weiss. 2006. "Investment in Schooling and the Marriage Market." Discussion Paper 2454, IZA, Bonn.
- DeJaeghere, J., and N.P.Wiger. 2013. "Gender Discourses in an NGO Education Project: Openings for Transformation toward Gender Equality in Bangladesh." *International Journal of Educational Development* 33.6: 557–65.
- De Giorgi, G., M. Pellizzari, and S. Redaelli. 2009. "Be as careful of the company you keep as of the books you read: peer effects in education and on the labor market." Working Paper 14948, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
- Dinkelman, T., and C.Martínez A. 2014. "Investing in Schooling in Chile: The Role of Information about Financial Aid for Higher Education." *Review of Economics and Statistics* 96 (2): 244–57.
- Dizon-Ross, R. 2014. "Parents' Perceptions and Children's Education: Experimental Evidence from Malawi." Job market paper, Harvard University, Cambridge, MA.
- Elder, S., V. Barcucci, Y. Gurbuzer, Y. Perardel, and M. Principi. 2015. "Labour Market Transitions of Young Women and Men in Eastern Europe and Central Asia." International Labour Office Youth Employment Programme, Employment Policy Dept. Geneva: ILO.
- Eurostat. 2015. Database available online at <http://www.eurostat.org>.
- Finch, J. 1987. "The Vignette Technique in Survey Research." *Sociology* 21: 105–14.
- Goux, D., M. Gurgand, and E.Maurin. 2014. "Adjusting Your Dreams? The Effect of School and Peers on Dropout Behaviour." Discussion Paper No. 7948, IZA, Bonn.
- International Organization for Migration (IOM). 2013. "Extended Migration Profile of Moldova (2007–2012)." Geneva: IOM.
- Jensen, R. 2010. "The (Perceived) Returns to Education and the Demand for Schooling." *Quarterly Journal of Economics* 125(2): 515–48.
- Kuddo, A. 2009. "Employment Services and Active Labor Market Programs in Eastern European and Central Asian Countries." Social Protection Discussion Paper 0918, World Bank, Washington, DC.
- Kupets, O. and A. Safir, 2015. "Informal Wage Employment in Moldova: Characteristics and Policy Measures". Washington, DC: World Bank.
- Manski, Charles F. 1993. "Adolescent Econometricians: How Do Youth Infer the Returns to Schooling?" In *Studies of Supply and Demand in Higher Education*, edited by C. T. Clotfelter and M. Rothschild, 43–60. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- McGuigan, M., S. McNally, and G. Wyness. 2012. "Student Awareness of Costs and Benefits of Educational Decisions: Effects of an Information Campaign." CEE DP 139. Centre for the Economics of Education, London School of Economics, UK.
- Migration Policy Center (MPC). 2013. "Migration Profile: Moldova." Florence, Italy: MPC.
- Ministry of Education, 2015. "Examene și Evaluări Naționale 2015." http://www.aee.edu.md/sites/default/files/raport_examene_2015.pdf.
- Ministry of Labor, Social Protection, and Family. 2012. "Fostering Employment of Young Graduates of Higher, Specialized Secondary and Vocational Secondary Education: Public Policy Proposal." Chisinau: Ministry.

- National Bureau of Statistics (NBS). 2015a. "2014/2015 Education in the Republic of Moldova. Statistical Publication," http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_RM_2015.pdf.
- . 2015b. Database available online at <http://www.statistica.md>.
- . 2015c. "Labor force in the Republic of Moldova: Employment and Unemployment." 2015 Edition. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/ocupare_somaj/Forta_Munca_2015.pdf.
- Nguyen, T. 2008. "Information, Role Models and Perceived Returns to Education: Experimental Evidence from Madagascar." Job Market paper, MIT, Cambridge, MA.
- OECD. 2004. *Career Guidance: A Handbook for Policy Makers*. Paris: OECD.
- Osman, A. 2014. "Occupational Choice under Credit and Information Constraints." <http://ssrn.com/abstract=2449251> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2449251>
- Palmer, S., and L. Cochran. 1988. "Parents as Agents of Career Development." *Journal of Counseling Psychology* 35 (1): 71-6.
- Ray, D. 2006. "Aspirations, Poverty and Economic Change." In *What Have We Learnt about Poverty*, edited by R. Benabou, A. Banerjee, and D. Mookherjee. New York: Oxford University Press.
- Rouse, M.J. 2004. "Continuing Professional Development in Pharmacy." *Journal of Pharmacy Technology* 20 (5): 303–06.
- Smith, H.L., and B.Powell. 1990. "Great Expectations: Variations in Income Expectations among College Seniors." *Sociology of Education* 63 (3): 194–207.
- Schneider, M., P. Teske, C. Roch, and M. Marschall. 1997. "Networks to Nowhere: Segregation and Stratification in Networks of Information about Schools." *American Journal of Political Science* 41 (4): 1201–23.
- State Chancellery. 2012. "National Development Strategy "Moldova 2020": Seven Solutions for Economic Growth and Poverty Reduction." Approved by Law no. 166 of July 11, 2012. <http://particip.gov.md/categorylist.php?l=ro>.
- Stinebrickner, R., and T.R. StineBrickner. 2014. "A Major in Science? Initial Beliefs and Final Outcomes for College Major and Dropout." *Review of Economic Studies* 81: 426–72.
- UNDP. 2007. "Labour Relations in the Republic of Moldova: Companies' Viewpoint." Report for Global Compact Moldova. New York, NY: U.N. Development Programme.
- Wiswall, M., and B.Zafar. 2015. "Determinants of College Major Choice: Identification Using an Information Experiment." *Review of Economic Studies* 82: 791–824.
- World Bank.2011,*World Development Report 2012: Gender Equality and Development*. Washington, DC: World Bank.
- . 2013. "SABER Country Report 2013: Moldova Workforce Development. System Approach for Better Education Results." Washington, DC: World Bank.
- . (forthcoming): *Moldova Poverty Assessment*. Washington, DC: World Bank.
- .2016. *World Development Report 2016: Digital Dividends*. Washington, DC: The World Bank.

Anexa A: Sistemul de învățământ în Moldova

Figura A.1: Sistemul de învățământ în Moldova

Vârsta	Clasa										
.	.	Învățământul superior			Doctorantura						
.	.				Masterat <i>1-2 ani</i>						
23	17				Licențiat <i>3-4 ani</i>						
22	16										
21	15										
20	14										
19	13										
18	12	Învățământul general	Liceu	Liceu		Colegiu <i>4-5 ani</i>	Învățământul profesional <i>1-3 ani</i>				
17	11										
16	10		Învățământul de bază	Gimnaziu							
15	9										
14	8										
13	7										
12	6										
11	5										
10	4							Învățământul primar			
9	3										
8	2										
7	1										
6	.	Învățământul preșcolar									
5	.										
4	.										
3	.										

Sursa: Educația în Moldova, publicație statistică pentru 2014/2015

Tabelul A.1: Elevii și instituțiile din Moldova după nivelul de studii, anul de studii 2014-2015

Nivel	Nr de elevi	%	% Feminin	% Rural	Nr școli publice	Nr școli private
Învățământ preșcolar	130,937	21.5	48.1	54.3	N.A.	N.A.
Învățământ general, <i>din care</i>	340,977	56.0	49.4	54.5	1332	15
Clasele I-IX	300,841	49.4	48.4	58.4		
Clasele X-XII	40,136	6.6	57.1	25.0		
Școli profesionale	17,508	2.9	31.2	N.A.	59	2
Colegii	29,810	4.9	52.8	N.A.	41	4
Universități	89,529	14.7	57.5	0	19	12
<i>Total</i>	<i>608,761</i>	<i>100</i>	<i>50.5</i>	<i>-</i>	<i>1451</i>	<i>33</i>

Sursa: Educația în Republica Moldova, publicație statistică pentru 2014/2015

Tabelul A. 2: Distribuția elevilor după tipul finanțării, anul de studii 2014-2015

	Școli profesionale		Colegii publice		Universități publice	
	Nr de elevi	%	Nr de studenți	%	Nr de studenți	%
Total, <i>din care</i>	17,508	100	27,993	100	72,474	100
În bază de contract	682	3.9	11,301	40.4	45,004	62.1
Subvenționați, <i>din care</i>	16,826	96.1	16,692	59.6	27,470	37.9
Bursieri	16,180	92.4	10,987	39.2	14,547	20.1
Locuiesc în cămine	8,586	49.0	11,859	42.4	17,083	23.6

Sursa: Educația în Republica Moldova, publicație statistică pentru 2014/2015

Notă: Informația este prezentată fără instituțiile de învățământ din partea stângă a Nistrului și municipiul Bender. Datele prezentate sunt de la începutul anului de studii.

Tabelul A. 3: Studenții din nivelul superior de învățământ, anul de studii 2014-2015, procente

Absolvenți din	Admiși la		
	Școală profesională	Colegiu	Universitate (diplomă de licență)
Gimnaziu	85.5	86.8	-
Învățământ secundar general	-	0.9	0.9
Liceu	14.5	11.7	79.2
Școală profesională	-	0.5	-
Colegiu	-	-	18.7

Sursa: Educația în Republica Moldova, publicație statistică pentru 2014/2015

Tabelul A.4: Topul primelor 10 domenii de studii după opțiunea de școlarizare

Școală profesională		Colegiu		Universitate (diplomă de licență)	
Domeniu de studii	%	Domeniu de studii	%	Domeniu de studii	%
Bucătar	13.0	Economie	14.9	Științe economice	24.8
Lăcătuș la repararea automobilelor	11.6	Medicină	12.7	Învățământ	15.8
Electrogazosudor/montator	7.0	Transport	9.1	Drept	15.5
Tencuitor	6.9	Servicii	6.4	Inginerie și activități inginerești	12.1
Operator calculatoare	5.9	Informatică	5.8	Medicină	4.8
Cusătoreasă	5.4	Învățământ	5.3	Arhitectură și construcții	4.6
Electromontor la întreținerea și repararea utilajului electric	4.2	Mecanică	5.1	Științe umanistice	3.2
Croitor	3.0	Construcții	5.1	Tehnologii de fabricare și procesare	3.1
Tâmplar	2.7	Electrotehnică și energetică	3.9	Servicii publice	2.3
Tractorist-mașinist în producția agricolă	2.2	Tehnologia industriei alimentare	3.8	Științe politice	2.2

Sursa: Educația în Republica Moldova, publicație statistică pentru 2014/2015

Note: (1) Cifrele din „Studii superioare în medicină și farmacie” au fost fuzionate cu datele privind alte domenii de studii pentru „Ciclul unu licență”. (2) Informația este prezentată fără instituțiile de învățământ de partea stângă a râului Nistru și municipiul Bender. Datele prezentate sunt de la începutul anului de studii.

Anexa A: Metodologia de eșantionare

Deși eșantionul participanților la sondaj nu este suficient de mare pentru a fi reprezentativ din punct de vedere statistic, în eșantionarea sa, SDSPM a încercat să cuprindă o variație cât mai mare dintre comunitățile urbane și rurale și mediile socio-economice, randomizând selectarea a respondenților ori de câte ori a fost posibil. Participanții au fost selectați în două etape, în baza informațiilor disponibile pentru fiecare grup țintă, și în ordine secvențială.

Mai întâi, a fost selectat eșantionul pentru interviurile individuale. În cazul elevilor, SDSPM a avut ca scop să cuprindă variații după locație și calitatea instituției, approximate în funcție de rata de succes la examenele de bacalaureat din 2014 a elevilor din fiecare instituție. Deoarece scopul informației colectate de la tinerii în afara sistemului de educație, care sunt șomeri sau sunt implicați în munci ocazionale, a fost de a completa informațiile privind elevii claselor a 9-a și a 12-ea, aceștia au fost selectați din aceleași comunități ca și elevii.

Următoarea etapă a constat în definirea eșantionului de participanți la focus-grupuri. Pentru elevii claselor a 9-a și a 12-ea, dat fiind că numărul de comunități cuprinse de sondaj prin interviurile individuale a fost suficient de mare (23), participanții la focus-grupuri au fost selectați dintr-un sub-eșantion al aceluiași școli. Suplimentar, informațiile privind acești elevi au fost completate cu cele colectate de la profesorii și părinții elevilor claselor a 9-a și a 12-ea și a tinerilor în afara sistemului de educație, care sunt șomeri sau sunt implicați în munci ocazionale, din aceleași comunități. Pe de altă parte, elevii mai mari, întrucât numărul de comunități din care au fost colectate interviurile individuale a fost mai mic (3 pentru școlile profesionale și colegii și 4 pentru universități), participanții la focus-grupuri au fost selectați din instituțiile care nu sunt reprezentate în interviurile individuale. Informațiile privind acești studenți/elevi mai mari au fost completate cu rezultatele focus-grupurilor cu părinții elevilor școlilor profesionale și cu tinerii în afara sistemului de educație, care au finalizat tranziția la piața forței de muncă; ambele grupuri menționate au fost selectate din aceleași comunități ca și studenții/elevii. **Error! Not a valid bookmark self-reference.** și Tabelul B. 2 Metodologia alegerii eșantionului focus-grupului centralizează metodologia de eșantionare aplicată în cazul intervievaților și a participanților la focus-grupuri, iar Tabelul B.3: Caracteristicile eșantionului arată distribuția respondenților după locație și gen.

Tabelul B. 1 Metodologia pentru eșantionul interviului individual

Tipul grupului	Prima etapă		A doua etapă	
	Baza de sondaj	Metoda de selecție	Baza de sondaj	Metoda de selecție
Elevii claselor a 9-a și a 12-ea	Școli publice cu ambele clase: a 9-a și a 12-ea ¹	Selecție aleatorie, stratificare după cvartilele regiune, dimensiunea localității (oraș mare, urban,	Toți elevii în clasa a 9-a și a 12-ea	Selecție aleatorie, stratificare după clasă

		rural) și examen de bacalaureat		
Tinerii în afara sistemului de educație, care sunt șomerii sau sunt implicați în munci ocazionale		Ariile de deservire ² ale liceelor participante la sondaj	Persoanele cu vârsta cuprinsă între 18-30 de ani, neangajate, inactive sau implicate în munci ocazionale	Respondenții au fost selectați de către asistenții sociali din localitate. ³
Studentii la colegii	Colegii publice, mediul urban ⁴	Selecție aleatorie, stratificare după cvartila BAC	Toți studenții din ultimul an de studii	Respondenții au fost selectat prin intermediul unei persoane de contact (directorul sau vicedirectorul), care a ales un număr egal de elevi/studenți din fiecare domeniu de studii și a asigurat o combinație dintre elevi/studenți cu performanțe bune și performanțe slabe.
Elevii școlilor profesionale	Școli profesionale publice ⁴	Școli profesionale cu predarea celui mai mare număr de specializări	Toți elevii din ultimul an de studii	
Studentii la universitate	Toate universitățile din Moldova	Selecție aleatorie, stratificare după tipul de proprietate (3 universități publice și 1 universitate privată)	Toți studenții din ultimul an de studii	

¹ Au fost excluse liceele sportive, școlile-internat, liceele profesionale, liceele teatrale, liceele serale, seminarul teologic, și liceele din Transnistria.

² Noțiunea de arie de deservire, moștenită din sistemul de învățământ sovietic, este utilizată în principal pentru a estima numărul de elevi care urmează să frecventeze o școală, ținând cont de reședința lor. În cazul localităților rurale, aria de deservire este definită mai bine, având în vedere că Ministerul Educației o aplică la planificarea transportului din sate spre școală. În localitățile urbane, unde aria de deservire nu mai este utilizată, deoarece copiii nu frecventează neapărat școala cea mai apropiată, aceasta a fost aproximată la cartierele în care sunt situate liceele participante la sondaj.

³Întrucât nu există un registru oficial al persoanelor neangajate sau implicate în munci ocazionale, selecția aleatorie nu a fost posibilă. Prin urmare, selectarea participanților s-a bazat pe informatori, care în cazul acestui grup-țintă au fost asistenții sociali.

⁴Au fost excluse colegiile specializate în muzică, artă, coreografie și agricultură, precum și Colegiul de la Ungheni, care a participat la pilotare.

⁴Au fost excluse școlile de meserii cu program de studii de un an.

Tabelul B. 2 Metodologia alegerii eșantionului focus-grupului

Tipul grupului	Prima etapă		A doua etapă	
	Baza de sondaj	Metoda de selecție	Baza de sondaj	Metoda de selecție
Elevii claselor a 9-a și a 12-ea (câte 3 focus-grupuri)	Școlile participante la interviurile individuale ¹ (câte 2 focus-grupuri din fiecare)	1 școală din mediul rural, bogată, cu elevi informați ³ 1 școală din mediul urban cu o proporție mai mare de elevi care se simt neinformați	Elevi care nu au participat la interviurile individuale	Selecție aleatorie
	Școli sărace din mediul rural fără clase de liceu ² (câte 1 focus-grup din fiecare)	1 gimnaziu din cea mai defavorizată localitate din Moldova și 1 liceu din apropiere ⁴	Toți elevii din clasa a 9-a și a 12-ea	Selecție aleatorie
Profesori (2 focus-grupuri)	Localitățile cu școlile participante la focus-grupurile cu elevii claselor a 9-a și a 12-ea	2 școli au fost selectate pentru fiecare focus-grup: școala participantă la grupurile cu elevii claselor a 9-a și a 12-ea și o școală din apropiere care nu a fost acoperită de interviurile individuale	Profesorii elevilor claselor a 9-a și a 12-ea	Combinăție dintre profesori de Educație Civică, diriginți și psihologii școlari, stratificare după școală
Părinții elevilor claselor a 9-a și a 12-ea (2 focus-grupuri)		Școlile selectate pentru focus-grupuri cu elevii claselor a 9-a și a 12-ea	Părinții elevilor claselor a 9-a și a 12-ea	Participanți selectați de directorul de școală sau un alt reprezentant al școlii
Tinerii în afara sistemului educațional, care sunt șomeri sau sunt implicați în munci ocazionale (3 focus-grupuri)	Comunitățile unde sunt situate școlile participante la grupurile cu elevii claselor a 12-ea	Aria de deservire a școlilor selectate pentru grupurile cu elevii claselor a 12-ea	Persoanele cu vârsta între 18-35 de ani, neangajate, inactive sau implicate în munci ocazionale, și care au căutat un loc de muncă după absolvirea celui mai	Participanți selectați de asistenții sociali ⁵

			înalt nivel de studii	
--	--	--	-----------------------	--

Tipul grupului	Prima etapă		A doua etapă	
	Baza de sondaj	Metoda de selecție	Baza de sondaj	Metoda de selecție
Studentii/elevii din colegii și școlii profesionale	Școlile profesionale și colegiile care nu au participat la interviurile individuale	-Școli profesionale cu predarea celui mai mare număr de specializări -Selecția aleatorie a colegiilor din aceeași localitate cu școlile profesionale selectate, stratificare după cvartila BAC	Toți elevii/studentii din ultimul lor an de studii	Participanți din diferite domenii de studii, selectați de managerul instituției de învățământ sau de un alt reprezentant al instituției ⁶
Studenti la universitate (3 focus-grupuri)	Universitățile din Chișinău care nu au participat la interviurile individuale	Selecție aleatorie, stratificare după tipul de proprietate (2 universități publice și 1 universitate privată)		
Tinerii în afara sistemului de educație care au finalizat tranziția spre piața forței de muncă	Universitățile din Chișinău, școlile profesionale și colegiile din Cahul	1 universitate din Chișinău (1 grup) 1 școală profesională și 1 colegiu din Cahul (1 grup)	Absolvenți cu vârsta între 18-35 ani, angajați oficial și satisfăcuți de locurile lor de muncă	
Părinții elevilor școlilor profesionale (1 focus-grup)	Școlile profesionale selectate pentru grupurile de elevi	Școala profesională din Bălți	Părinții elevilor școlii profesionale	

¹ Au fost excluse școlile unde toți elevii claselor a 9-a sau a 12-ea au participat la interviuri individuale.

² Scopul a fost de a înțelege dacă acești elevi au sau nu alte aspirații și se confruntă cu alte constrângeri decât elevii claselor a 9-a, care continuă să învețe în același spațiu fizic până în clasa a 12-ea, fără a suporta costuri suplimentare.

³ Informațiile elevilor/studentilor au fost evaluate cu ajutorul rezultatelor interviurilor individuale. Școlile selectate au cote mai mari sau mai mici decât media de elevi care se simt suficient de informați pentru a lua decizii cu privire la următorii pași.

⁴ Din cauza limitărilor de cost.

³ Întrucât nu există un registru oficial al persoanelor neangajate sau implicate în munci ocazionale, selecția aleatorie nu a fost posibilă. Prin urmare, selectarea participanților s-a bazat pe informatori, care în cazul acestui grup-țintă au fost asistenții sociali.

⁶ La moment desfășurării discuțiilor în cadrul focus-grupurilor, elevii școlilor profesionale, studenții din colegii și universități nu mai frecventau orele, astfel încât selecția aleatorie a participanților din sala de clasă nu a fost posibilă. Selecția s-a bazat pe un informator, care în cazul respectiv, a fost directorul de școală sau un alt reprezentant al școlii.

Tabelul B.3: Caracteristicile eșantionului

Tipul grupului	Numărul de respondenți		Respondenți din mediul urban		Respondenți de sex feminin	
	Interviuri individuale	Focus-grupuri	Interviuri individuale	Focus-grupuri	Interviuri individuale	Focus-grupuri
Elevii claselor a 9-a	304	26	70%	35%	56%	46%
Elevii claselor a 12-ea	306	24	70%	33%	63%	58%
Elevii școlilor profesionale	95	24	100%	100%	26%	46%
Studenții la colegii	103		100%		59%	
Studenții la universitate	102	25	100%	100%	60%	48%
Tinerii în afara sistemului de educație, care sunt șomeri sau sunt implicați în munci ocazionale	203	21	54%	33%	67%	67%
Tinerii în afara sistemului de educație care au finalizat tranziția spre piața forței de muncă	0	14	-	100%	-	43%
Părinții elevilor claselor a 9-a și a 12-ea	0	16	-	50%	-	94%
Părinții elevilor școlii profesionale	0	7	-	100%	-	100%
Profesorii claselor a 9-a și a 12-ea	0	16	-	50%	-	88%

Anexa C: Randamentul educației

Tabelul C.1: Corelațiile salariilor pe oră, regresie liniară, ambele sexe, pe grupe de vârstă, 2014

	Vârsta 15-64 ani		Vârsta 25-34	
	(1)	(2)	(1)	(2)
Masculin	0.129*** (0.018)	0.129*** (0.018)	0.162*** (0.028)	0.162*** (0.028)
Vârsta	-0.002 (0.005)	-0.002 (0.005)	-0.021 (0.098)	-0.021 (0.098)
Vârsta la pătrat/100	-0.003	-0.003	0.030	0.030

	(0.006)	(0.006)	(0.164)	(0.164)
Căsătorit	0.068***	0.068***	0.050*	0.050*
	(0.016)	(0.016)	(0.030)	(0.030)
Învățământ gimnazial sau mai puțin (ISCED 0-2)		-0.154***		-0.206***
		(0.027)		(0.051)
Învățământ secundar general (ISCED 3)	0.096***	-0.058**	0.146**	-0.060
	(0.029)	(0.024)	(0.056)	(0.046)
Învățământ secundar profesional (ISCED 3)	0.154***		0.206***	
	(0.027)		(0.051)	
Colegiu (ISCED 4)	0.386***	0.232***	0.313***	0.107**
	(0.029)	(0.021)	(0.056)	(0.052)
Universitate (ISCED 5)	0.696***	0.542***	0.573***	0.367***
	(0.035)	(0.030)	(0.048)	(0.039)
Urban	0.133***	0.133***	0.085**	0.085**
	(0.028)	(0.028)	(0.035)	(0.035)
Centru	0.081**	0.081**	0.043	0.043
	(0.036)	(0.036)	(0.048)	(0.048)
Sud	-0.036	-0.036	-0.118**	-0.118**
	(0.034)	(0.034)	(0.046)	(0.046)
Municipiul Chișinău	0.162***	0.162***	0.100**	0.100**
	(0.039)	(0.039)	(0.050)	(0.050)
Constant	2.150***	2.303***	2.515*	2.721*
	(0.104)	(0.101)	(1.444)	(1.441)
Observații	14,762	14,762	2,759	2,759
R ²	0.309	0.309	0.276	0.276

Sursa: Calculele efectuate de autori în baza Sondajului privind forța de muncă 2014.